

V Ljubljani, v avgustu 1918.

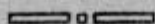
POPOTNIK

PEDAGOŠKI IN ZNANSTVEN LIST.

Letnik XXXIX.

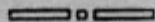
Štev. 4.

Urejuje M. J. Nerat v Mariboru.

V s e b i n a :

1. *Frančev*: Vladni zakonski načrt o izpremembi učiteljske izobrazbe 81
2. *J. Baukart*: Knjiga o vojni. (H. Barbusse: „Ogenj“) 92
3. *F. Kranjc*: P. Natorpova socialna pedagogika. (Dalje) 95
4. *Frančev*: O. Seinig in njegov „drugi“ vzrok 107
5. *Dr. Ivan Lah*: Pater Hipolit in njegov „Orbis Pietus“. (Dalje.) 112
6. Iz šolskega dela: Iz nazornega pouka 116
7. *Fr. Kocbek*: Narodno blago. Slovenski pregovori, prilike in reki. (Dalje) . . 119
8. Slovstvo: Ocena. — Književne novosti — Časopisni vpogled 121—125
9. Razgled: Šolstvo. — To in ono 126—128

Last in založba

Zaveze avstrijskega jugoslovanskega učiteljstva.

Tiska „Učiteljska tiskarna“ v Ljubljani.

POPOTNIK

PEDAGOŠKI IN ZNANSTVENI LIST

1918

Letnik XXV

Uredništvo: J. Nerat v Mariboru

Redakcija tega zvezka se je zaključila 15. julija 1918.

Agitirajte, pridobivajte novih naročnikov za naše liste, ki so :

Učiteljski Tovariš, Popotnik, Zvonček.

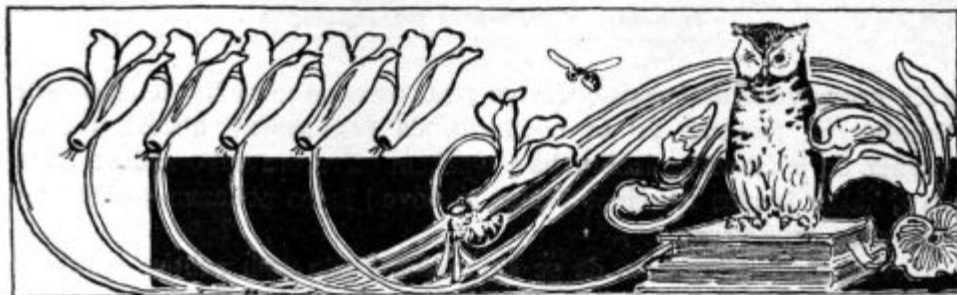
Iznova pozivamo vsa okrajna učiteljska društva, naj store svojo dolžnost v polnem obsegu! Vsi na delo!

POPOTNIK izhaja 15. dne vsakega meseca v zvezkih in stane na leto 6 K, pol leta 3 K, četrť leta 1 K 50 v. Posamezni zvezki stanejo 50 v.

Za časa vojne izhaja Popotnik vsak drugi mesec.

Naročnino in reklamacije sprejema „Zavezin“ blagajnik Fr. Luznar v Kranju. — Rokopise je pošiljati ravnateljju M. J. Neratu v Maribor, Kaiserfeldgasse šte. 21/II.

Za uredništvo odgovoren: Anton Sterlekar.

FR. KRANJC:

P. NATORPOVA SOCIALNA PEDAGOGIKA.

(Dalje.)

Če upoštevamo doslej dano podlago, pridobljeno z razmotrivanji o individualnih vrlinah, o paralelizmu funkcij individualnega in socialnega življenja, o osnovnih razredih socialnih dejavnostih, ter pritegnemo še dejstvo, da življenje v občestvu ni nikdar končano, marveč je njegov pogoj večni napredek (praktični ideal tega življenja je: čim največje zблиžanje k sistematični enoti smotrov občestva), nam bo pač mogoče, da definiramo

vrline občestva. Kakor smo ravnokar spoznali kot neovrgljivo zahtevano, bo morala sloneti ta definicija pač na normalnem razmerju dokazanih treh osnovnih funkcij in na omenjenem dejstvu o večnem napredku.

Sistem individualnih vrtilin se nam je izluščil iz normalnega razmerja osnovnih činiteljev človeške aktivitetes sploh. Zdaj, ko smo pokazali, kaj pomenijo isti činitelji v socialnem življenju, nam ne bo težko, da prenesemo ves ta sistem na vrlino občestva.

Vrlina resničnosti, t. j. gospodstvo zavesti je v zamišljenem redu občega življenja izražena, kakor le more biti v človeškem življenju na zemlji. V vseh svojih funkcijah mora biti socialno življenje podložno zavesti ter se mora vedno bolj uravnavati po njej. Kakor mora produkcijo obvladati človek in ne produkcija človeka, velja prav to načelo za ves pravni red. Da pa je vse občesno življenje haliko prežeto s smislom resnice, za to je predpogoj enotna udeležba vseh pri oni človeški izobrazbi, ki dosega svoj višek šele v jasni in gotovi zavesti npravstvenega zakona občestva in ima v njej svojo najnotranjeyšo utemeljitev. Če v resnici ne priznamo vsem pravice enake udeležbe pri izobrazbi, ostaja dvignenje npravstvenih zahtev v socialnem življenju samem notranja neresničnost. Ako zahtevamo od človeka na vsaki socialni stopnji, da brezpogojno podredi vse svoje vedenje npravstvenemu zakonu kot najvišji normi, je treba skrbeti tudi za to, da dospe do samogotovega spoznanja, do neizgubljive krepke zavesti npravstvenega zakona po edino možni poti, po poti proste in harmonične, res človeške izobrazbe v kolikor mo-

goče npravstveno urejenem občestvu z neposredno udeležbo te izobrazbe. Splošno pa moramo že tu poudariti, da pravzaprav občestvo samo vzgaja, da je človeška izobrazba v vsakem oziru pravtako zadeva občestva, kakor je njen temelj; s čemer je dovolj jasno pokazan socialni pomen naše prve vrline.

Vsako stremljenje pa, da se katerakoli konkretnih zahtev npravstvenega razuma prizna v občestvu in za to, vodi na pot socialne organizacije kot oblike volje v občem življenju. Na njo se torej opira druga, individualni hrabrosti odgovarjajoča vrлина občestva. Ta je zavzetje za postavnost; zavzetje za vsako ceno, ne le za ceno npravstvene resnice. Postava, socialna ureditev sploh, je edini možni izraz volje občestva. Volja mnogih se lahko moti, kakor volja poedinca; saj so ti »mnogi« le mnogi poedinci. Socialni red sam po sebi in po svoji vsebini zasluži tedaj npravstveno upoštevanje le, v kolikor vsaj v načelu priznava nadvlado npravstvenega razuma in se resno trudi, da mu v danem občestvu pribori gospodstvo. Volja posameznika pa ima pri tem le toliko vrednosti, kolikor je npravstvena volja, ki se podvrže postavnosti, npravstveni ureditvi občestva. A ta npravstvena obveznost ima tudi svoje meje in ne more biti brezpogojna; spremljati jo mora pravica npravstvene kritike. Zato tudi polna npravstvena obveznost državljana napram državi vsebuje njegovo lastno sodelovanje pri zboljšanju javnih naredb na vseh stilah, ki so mu na razpolago. Te obveznosti pa si ne moremo misliti trajno izročene posebnemu razredu vladajočih. Občestva, občestva volje si ne moremo misliti med dvema razredoma, katerih prvi naj predstavlja le voljo, drugi le brezvoljo občestva. Brezvoljno uboganje in služenje ni zadeva človeka, nego stvari, in če hočemo postaviti večino ljudstva na to stopnjo brezvoljnih, bi se to reklo, da za to večino ne zahtevamo npravstvenega značaja in da se sploh odpovedujemo npravstvenosti občestva. Ker pa tega ne moremo, sklepamo, da morajo biti tudi vladajoče funkcije urejene s stališča enakosti in občestva. S tem sicer ni izključeno stopnjevanje funkcij, zahteva še le, da se vsakomur omogoči pristop k vsaki socialni funkciji pod enakimi pogoji ter da odločuje o tem pristopu edinole sama zmožnost za funkcijo. Za dosego te zmožnosti pa je potrebna enaka vzgoja; izobraženci in vzgojenci naj bodo tudi vladalci; zato jim je potrebna taka izobrazba in vzgoja, kakor jo rabijo, da imajo pri vladanju lahko oni delež, ki ga postava socialnega življenja zahteva za vse. — Tako nas vodi naša druga vrлина do iste zahteve kot prva: do zahteve po temeljiti izobrazbi za vse.

Tretja zahteva je zahteva po splošnem harmoničnem redu nagonškega življenja v občestvu, pod čemer razumevamo: tako razdelitev dela in užitka iz pridelka dela, katera za vse omogoča ter bolj in bolj uresničuje enakomeren razvoj vseh zdravih, t. j. med

seboj skladnih nagonov. Ker pod izrazi »nagon« in »delo« ne mislimo le na zadovoljitev fiziškega nagona, marveč na dejalnost sploh, umevamo kot bistveni pogoj za enakomerni razvoj vseh skladnih nagonov to, da se dejalnosti vseh med seboj pospešujejo (ali vsaj ne ovirajo); torej: splošno organizacijo dela na stališču enakosti in občestva. Za občestveno življenje pa ni znabiti noben pogoj bolj načelen kakor delovno občestvo. Če premotrimo zadevo natančno, vidimo celo, da drugačno človeško občestvo sploh ni mogoče, kajti prastara socialna neskladnost delitve ljudi v delavce in posedovalce mora voditi narode do razpada. V vedno večji želji, da se to stanje izpremeni, spoznamo, kako se budi zavest za možno in potrebno, a danes še ne obstoječe občestvo. V tem, da odločujoče nastopajo gospodarska vprašanja, nam ni treba zreti »materializma,« ki se ga moramo bati in ga pobijati, nego najugodnejša predznamenja za zmago razuma. Kjer ne posveti ta s svojo lučjo v najtemnejše kotičke nagonskega življenja, kjer se ne podvrže njegovemu gospodstvu vse človeško življenje do svojih poslednjih materialnih pogojev, tam ne moremo resno govoriti o zmagi razuma, tako v socialnem, kakor v individualnem življenju, kjer dozdej nihče ni verjel na uravnano nagonsko življenje, združljivo z npravstvenim razumom.

Da se zadržujemo še pri četrti glavni čednosti socialnega življenja, pri pravičnosti, se nam skoro ne zdi potrebno. Vedno smo se namreč na njo ozirali že pri obravnavi prvih treh. Kot individualna vrлина nam je pomenjala vedenje po zakonih prvih treh napram občestvu, kot socialna nam pomenja isto z ozirom občestva napram poedincu. Tako združuje ta vrлина tudi kot socialna vse one tri, le da daje kot taka nasprotno smer kakor jo daje kot individualna: namreč vsakemu poedincu njegov lastni delež na izobrazbi, na vladanju in na delu obenem in po svojem notranjem zakonitem razmerju drugega do drugega.

S temi zaključujemo etični del razprave; kar je še treba pristaviti, spada v vzgojeslovje kot tako. Podan pa je smoter in z njim so pokazane splošne smeri pota, na katerega moramo kreniti. To pa nam ne zadostuje, kajti vprašati se moramo, kaj moramo storiti neposredno, da se premaknemo z mesta; iti moramo naprej, da premagamo najbližje ovire, ki se nam stavijo na pot, čeprav smo si jo še tako jasno začrtali. V koliko nam dá odgovor na to vprašanje vzgojeslovje, hočemo pokazati v naslednjem.

III. Organizacija in metode vzgoje volje (str. 217—298*).

Bistveno sredstvo za vzgojo volje je organizacija občestva. V njej je združeno vse: organizacija dela, pravna organizacija izobrazbe.

* Pravzaprav sega ta tretji del do konca N. knjige, t. j. do str. 389., a ker mi je bilo le na tem, da podam osnovne misli Natorpove socialne pedagogike, opuščam poglavja od str. 298.—589., ki se pečajo podrobnejše z metodičnimi vprašanji. F. K.

Vsak napredek v eni teh smeri je tudi napredek v drugi in v vseh. Končno odločujoči napredek pa je napredek zavesti. Tudi gospodarski napredek leži končno v obvladanju naravnih sil, tudi človeških naravnih sil, po človeški volji in človeškem razumu; isto velja o napredku družabne organizacije. Da se ta razvija na pravilni način, je pravzaprav edina velika skrb človeštva. In sicer je težišče človeške izobrazbe v vzgoji volje, ¹ ² ³ ⁴ ⁵ ⁶ ⁷ ⁸ ⁹ ¹⁰ ¹¹ ¹² ¹³ ¹⁴ ¹⁵ ¹⁶ ¹⁷ ¹⁸ ¹⁹ ²⁰ ²¹ ²² ²³ ²⁴ ²⁵ ²⁶ ²⁷ ²⁸ ²⁹ ³⁰ ³¹ ³² ³³ ³⁴ ³⁵ ³⁶ ³⁷ ³⁸ ³⁹ ⁴⁰ ⁴¹ ⁴² ⁴³ ⁴⁴ ⁴⁵ ⁴⁶ ⁴⁷ ⁴⁸ ⁴⁹ ⁵⁰ ⁵¹ ⁵² ⁵³ ⁵⁴ ⁵⁵ ⁵⁶ ⁵⁷ ⁵⁸ ⁵⁹ ⁶⁰ ⁶¹ ⁶² ⁶³ ⁶⁴ ⁶⁵ ⁶⁶ ⁶⁷ ⁶⁸ ⁶⁹ ⁷⁰ ⁷¹ ⁷² ⁷³ ⁷⁴ ⁷⁵ ⁷⁶ ⁷⁷ ⁷⁸ ⁷⁹ ⁸⁰ ⁸¹ ⁸² ⁸³ ⁸⁴ ⁸⁵ ⁸⁶ ⁸⁷ ⁸⁸ ⁸⁹ ⁹⁰ ⁹¹ ⁹² ⁹³ ⁹⁴ ⁹⁵ ⁹⁶ ⁹⁷ ⁹⁸ ⁹⁹ ¹⁰⁰ ¹⁰¹ ¹⁰² ¹⁰³ ¹⁰⁴ ¹⁰⁵ ¹⁰⁶ ¹⁰⁷ ¹⁰⁸ ¹⁰⁹ ¹¹⁰ ¹¹¹ ¹¹² ¹¹³ ¹¹⁴ ¹¹⁵ ¹¹⁶ ¹¹⁷ ¹¹⁸ ¹¹⁹ ¹²⁰ ¹²¹ ¹²² ¹²³ ¹²⁴ ¹²⁵ ¹²⁶ ¹²⁷ ¹²⁸ ¹²⁹ ¹³⁰ ¹³¹ ¹³² ¹³³ ¹³⁴ ¹³⁵ ¹³⁶ ¹³⁷ ¹³⁸ ¹³⁹ ¹⁴⁰ ¹⁴¹ ¹⁴² ¹⁴³ ¹⁴⁴ ¹⁴⁵ ¹⁴⁶ ¹⁴⁷ ¹⁴⁸ ¹⁴⁹ ¹⁵⁰ ¹⁵¹ ¹⁵² ¹⁵³ ¹⁵⁴ ¹⁵⁵ ¹⁵⁶ ¹⁵⁷ ¹⁵⁸ ¹⁵⁹ ¹⁶⁰ ¹⁶¹ ¹⁶² ¹⁶³ ¹⁶⁴ ¹⁶⁵ ¹⁶⁶ ¹⁶⁷ ¹⁶⁸ ¹⁶⁹ ¹⁷⁰ ¹⁷¹ ¹⁷² ¹⁷³ ¹⁷⁴ ¹⁷⁵ ¹⁷⁶ ¹⁷⁷ ¹⁷⁸ ¹⁷⁹ ¹⁸⁰ ¹⁸¹ ¹⁸² ¹⁸³ ¹⁸⁴ ¹⁸⁵ ¹⁸⁶ ¹⁸⁷ ¹⁸⁸ ¹⁸⁹ ¹⁹⁰ ¹⁹¹ ¹⁹² ¹⁹³ ¹⁹⁴ ¹⁹⁵ ¹⁹⁶ ¹⁹⁷ ¹⁹⁸ ¹⁹⁹ ²⁰⁰ ²⁰¹ ²⁰² ²⁰³ ²⁰⁴ ²⁰⁵ ²⁰⁶ ²⁰⁷ ²⁰⁸ ²⁰⁹ ²¹⁰ ²¹¹ ²¹² ²¹³ ²¹⁴ ²¹⁵ ²¹⁶ ²¹⁷ ²¹⁸ ²¹⁹ ²²⁰ ²²¹ ²²² ²²³ ²²⁴ ²²⁵ ²²⁶ ²²⁷ ²²⁸ ²²⁹ ²³⁰ ²³¹ ²³² ²³³ ²³⁴ ²³⁵ ²³⁶ ²³⁷ ²³⁸ ²³⁹ ²⁴⁰ ²⁴¹ ²⁴² ²⁴³ ²⁴⁴ ²⁴⁵ ²⁴⁶ ²⁴⁷ ²⁴⁸ ²⁴⁹ ²⁵⁰ ²⁵¹ ²⁵² ²⁵³ ²⁵⁴ ²⁵⁵ ²⁵⁶ ²⁵⁷ ²⁵⁸ ²⁵⁹ ²⁶⁰ ²⁶¹ ²⁶² ²⁶³ ²⁶⁴ ²⁶⁵ ²⁶⁶ ²⁶⁷ ²⁶⁸ ²⁶⁹ ²⁷⁰ ²⁷¹ ²⁷² ²⁷³ ²⁷⁴ ²⁷⁵ ²⁷⁶ ²⁷⁷ ²⁷⁸ ²⁷⁹ ²⁸⁰ ²⁸¹ ²⁸² ²⁸³ ²⁸⁴ ²⁸⁵ ²⁸⁶ ²⁸⁷ ²⁸⁸ ²⁸⁹ ²⁹⁰ ²⁹¹ ²⁹² ²⁹³ ²⁹⁴ ²⁹⁵ ²⁹⁶ ²⁹⁷ ²⁹⁸ ²⁹⁹ ³⁰⁰ ³⁰¹ ³⁰² ³⁰³ ³⁰⁴ ³⁰⁵ ³⁰⁶ ³⁰⁷ ³⁰⁸ ³⁰⁹ ³¹⁰ ³¹¹ ³¹² ³¹³ ³¹⁴ ³¹⁵ ³¹⁶ ³¹⁷ ³¹⁸ ³¹⁹ ³²⁰ ³²¹ ³²² ³²³ ³²⁴ ³²⁵ ³²⁶ ³²⁷ ³²⁸ ³²⁹ ³³⁰ ³³¹ ³³² ³³³ ³³⁴ ³³⁵ ³³⁶ ³³⁷ ³³⁸ ³³⁹ ³⁴⁰ ³⁴¹ ³⁴² ³⁴³ ³⁴⁴ ³⁴⁵ ³⁴⁶ ³⁴⁷ ³⁴⁸ ³⁴⁹ ³⁵⁰ ³⁵¹ ³⁵² ³⁵³ ³⁵⁴ ³⁵⁵ ³⁵⁶ ³⁵⁷ ³⁵⁸ ³⁵⁹ ³⁶⁰ ³⁶¹ ³⁶² ³⁶³ ³⁶⁴ ³⁶⁵ ³⁶⁶ ³⁶⁷ ³⁶⁸ ³⁶⁹ ³⁷⁰ ³⁷¹ ³⁷² ³⁷³ ³⁷⁴ ³⁷⁵ ³⁷⁶ ³⁷⁷ ³⁷⁸ ³⁷⁹ ³⁸⁰ ³⁸¹ ³⁸² ³⁸³ ³⁸⁴ ³⁸⁵ ³⁸⁶ ³⁸⁷ ³⁸⁸ ³⁸⁹ ³⁹⁰ ³⁹¹ ³⁹² ³⁹³ ³⁹⁴ ³⁹⁵ ³⁹⁶ ³⁹⁷ ³⁹⁸ ³⁹⁹ ⁴⁰⁰ ⁴⁰¹ ⁴⁰² ⁴⁰³ ⁴⁰⁴ ⁴⁰⁵ ⁴⁰⁶ ⁴⁰⁷ ⁴⁰⁸ ⁴⁰⁹ ⁴¹⁰ ⁴¹¹ ⁴¹² ⁴¹³ ⁴¹⁴ ⁴¹⁵ ⁴¹⁶ ⁴¹⁷ ⁴¹⁸ ⁴¹⁹ ⁴²⁰ ⁴²¹ ⁴²² ⁴²³ ⁴²⁴ ⁴²⁵ ⁴²⁶ ⁴²⁷ ⁴²⁸ ⁴²⁹ ⁴³⁰ ⁴³¹ ⁴³² ⁴³³ ⁴³⁴ ⁴³⁵ ⁴³⁶ ⁴³⁷ ⁴³⁸ ⁴³⁹ ⁴⁴⁰ ⁴⁴¹ ⁴⁴² ⁴⁴³ ⁴⁴⁴ ⁴⁴⁵ ⁴⁴⁶ ⁴⁴⁷ ⁴⁴⁸ ⁴⁴⁹ ⁴⁵⁰ ⁴⁵¹ ⁴⁵² ⁴⁵³ ⁴⁵⁴ ⁴⁵⁵ ⁴⁵⁶ ⁴⁵⁷ ⁴⁵⁸ ⁴⁵⁹ ⁴⁶⁰ ⁴⁶¹ ⁴⁶² ⁴⁶³ ⁴⁶⁴ ⁴⁶⁵ ⁴⁶⁶ ⁴⁶⁷ ⁴⁶⁸ ⁴⁶⁹ ⁴⁷⁰ ⁴⁷¹ ⁴⁷² ⁴⁷³ ⁴⁷⁴ ⁴⁷⁵ ⁴⁷⁶ ⁴⁷⁷ ⁴⁷⁸ ⁴⁷⁹ ⁴⁸⁰ ⁴⁸¹ ⁴⁸² ⁴⁸³ ⁴⁸⁴ ⁴⁸⁵ ⁴⁸⁶ ⁴⁸⁷ ⁴⁸⁸ ⁴⁸⁹ ⁴⁹⁰ ⁴⁹¹ ⁴⁹² ⁴⁹³ ⁴⁹⁴ ⁴⁹⁵ ⁴⁹⁶ ⁴⁹⁷ ⁴⁹⁸ ⁴⁹⁹ ⁵⁰⁰ ⁵⁰¹ ⁵⁰² ⁵⁰³ ⁵⁰⁴ ⁵⁰⁵ ⁵⁰⁶ ⁵⁰⁷ ⁵⁰⁸ ⁵⁰⁹ ⁵¹⁰ ⁵¹¹ ⁵¹² ⁵¹³ ⁵¹⁴ ⁵¹⁵ ⁵¹⁶ ⁵¹⁷ ⁵¹⁸ ⁵¹⁹ ⁵²⁰ ⁵²¹ ⁵²² ⁵²³ ⁵²⁴ ⁵²⁵ ⁵²⁶ ⁵²⁷ ⁵²⁸ ⁵²⁹ ⁵³⁰ ⁵³¹ ⁵³² ⁵³³ ⁵³⁴ ⁵³⁵ ⁵³⁶ ⁵³⁷ ⁵³⁸ ⁵³⁹ ⁵⁴⁰ ⁵⁴¹ ⁵⁴² ⁵⁴³ ⁵⁴⁴ ⁵⁴⁵ ⁵⁴⁶ ⁵⁴⁷ ⁵⁴⁸ ⁵⁴⁹ ⁵⁵⁰ ⁵⁵¹ ⁵⁵² ⁵⁵³ ⁵⁵⁴ ⁵⁵⁵ ⁵⁵⁶ ⁵⁵⁷ ⁵⁵⁸ ⁵⁵⁹ ⁵⁶⁰ ⁵⁶¹ ⁵⁶² ⁵⁶³ ⁵⁶⁴ ⁵⁶⁵ ⁵⁶⁶ ⁵⁶⁷ ⁵⁶⁸ ⁵⁶⁹ ⁵⁷⁰ ⁵⁷¹ ⁵⁷² ⁵⁷³ ⁵⁷⁴ ⁵⁷⁵ ⁵⁷⁶ ⁵⁷⁷ ⁵⁷⁸ ⁵⁷⁹ ⁵⁸⁰ ⁵⁸¹ ⁵⁸² ⁵⁸³ ⁵⁸⁴ ⁵⁸⁵ ⁵⁸⁶ ⁵⁸⁷ ⁵⁸⁸ ⁵⁸⁹ ⁵⁹⁰ ⁵⁹¹ ⁵⁹² ⁵⁹³ ⁵⁹⁴ ⁵⁹⁵ ⁵⁹⁶ ⁵⁹⁷ ⁵⁹⁸ ⁵⁹⁹ ⁶⁰⁰ ⁶⁰¹ ⁶⁰² ⁶⁰³ ⁶⁰⁴ ⁶⁰⁵ ⁶⁰⁶ ⁶⁰⁷ ⁶⁰⁸ ⁶⁰⁹ ⁶¹⁰ ⁶¹¹ ⁶¹² ⁶¹³ ⁶¹⁴ ⁶¹⁵ ⁶¹⁶ ⁶¹⁷ ⁶¹⁸ ⁶¹⁹ ⁶²⁰ ⁶²¹ ⁶²² ⁶²³ ⁶²⁴ ⁶²⁵ ⁶²⁶ ⁶²⁷ ⁶²⁸ ⁶²⁹ ⁶³⁰ ⁶³¹ ⁶³² ⁶³³ ⁶³⁴ ⁶³⁵ ⁶³⁶ ⁶³⁷ ⁶³⁸ ⁶³⁹ ⁶⁴⁰ ⁶⁴¹ ⁶⁴² ⁶⁴³ ⁶⁴⁴ ⁶⁴⁵ ⁶⁴⁶ ⁶⁴⁷ ⁶⁴⁸ ⁶⁴⁹ ⁶⁵⁰ ⁶⁵¹ ⁶⁵² ⁶⁵³ ⁶⁵⁴ ⁶⁵⁵ ⁶⁵⁶ ⁶⁵⁷ ⁶⁵⁸ ⁶⁵⁹ ⁶⁶⁰ ⁶⁶¹ ⁶⁶² ⁶⁶³ ⁶⁶⁴ ⁶⁶⁵ ⁶⁶⁶ ⁶⁶⁷ ⁶⁶⁸ ⁶⁶⁹ ⁶⁷⁰ ⁶⁷¹ ⁶⁷² ⁶⁷³ ⁶⁷⁴ ⁶⁷⁵ ⁶⁷⁶ ⁶⁷⁷ ⁶⁷⁸ ⁶⁷⁹ ⁶⁸⁰ ⁶⁸¹ ⁶⁸² ⁶⁸³ ⁶⁸⁴ ⁶⁸⁵ ⁶⁸⁶ ⁶⁸⁷ ⁶⁸⁸ ⁶⁸⁹ ⁶⁹⁰ ⁶⁹¹ ⁶⁹² ⁶⁹³ ⁶⁹⁴ ⁶⁹⁵ ⁶⁹⁶ ⁶⁹⁷ ⁶⁹⁸ ⁶⁹⁹ ⁷⁰⁰ ⁷⁰¹ ⁷⁰² ⁷⁰³ ⁷⁰⁴ ⁷⁰⁵ ⁷⁰⁶ ⁷⁰⁷ ⁷⁰⁸ ⁷⁰⁹ ⁷¹⁰ ⁷¹¹ ⁷¹² ⁷¹³ ⁷¹⁴ ⁷¹⁵ ⁷¹⁶ ⁷¹⁷ ⁷¹⁸ ⁷¹⁹ ⁷²⁰ ⁷²¹ ⁷²² ⁷²³ ⁷²⁴ ⁷²⁵ ⁷²⁶ ⁷²⁷ ⁷²⁸ ⁷²⁹ ⁷³⁰ ⁷³¹ ⁷³² ⁷³³ ⁷³⁴ ⁷³⁵ ⁷³⁶ ⁷³⁷ ⁷³⁸ ⁷³⁹ ⁷⁴⁰ ⁷⁴¹ ⁷⁴² ⁷⁴³ ⁷⁴⁴ ⁷⁴⁵ ⁷⁴⁶ ⁷⁴⁷ ⁷⁴⁸ ⁷⁴⁹ ⁷⁵⁰ ⁷⁵¹ ⁷⁵² ⁷⁵³ ⁷⁵⁴ ⁷⁵⁵ ⁷⁵⁶ ⁷⁵⁷ ⁷⁵⁸ ⁷⁵⁹ ⁷⁶⁰ ⁷⁶¹ ⁷⁶² ⁷⁶³ ⁷⁶⁴ ⁷⁶⁵ ⁷⁶⁶ ⁷⁶⁷ ⁷⁶⁸ ⁷⁶⁹ ⁷⁷⁰ ⁷⁷¹ ⁷⁷² ⁷⁷³ ⁷⁷⁴ ⁷⁷⁵ ⁷⁷⁶ ⁷⁷⁷ ⁷⁷⁸ ⁷⁷⁹ ⁷⁸⁰ ⁷⁸¹ ⁷⁸² ⁷⁸³ ⁷⁸⁴ ⁷⁸⁵ ⁷⁸⁶ ⁷⁸⁷ ⁷⁸⁸ ⁷⁸⁹ ⁷⁹⁰ ⁷⁹¹ ⁷⁹² ⁷⁹³ ⁷⁹⁴ ⁷⁹⁵ ⁷⁹⁶ ⁷⁹⁷ ⁷⁹⁸ ⁷⁹⁹ ⁸⁰⁰ ⁸⁰¹ ⁸⁰² ⁸⁰³ ⁸⁰⁴ ⁸⁰⁵ ⁸⁰⁶ ⁸⁰⁷ ⁸⁰⁸ ⁸⁰⁹ ⁸¹⁰ ⁸¹¹ ⁸¹² ⁸¹³ ⁸¹⁴ ⁸¹⁵ ⁸¹⁶ ⁸¹⁷ ⁸¹⁸ ⁸¹⁹ ⁸²⁰ ⁸²¹ ⁸²² ⁸²³ ⁸²⁴ ⁸²⁵ ⁸²⁶ ⁸²⁷ ⁸²⁸ ⁸²⁹ ⁸³⁰ ⁸³¹ ⁸³² ⁸³³ ⁸³⁴ ⁸³⁵ ⁸³⁶ ⁸³⁷ ⁸³⁸ ⁸³⁹ ⁸⁴⁰ ⁸⁴¹ ⁸⁴² ⁸⁴³ ⁸⁴⁴ ⁸⁴⁵ ⁸⁴⁶ ⁸⁴⁷ ⁸⁴⁸ ⁸⁴⁹ ⁸⁵⁰ ⁸⁵¹ ⁸⁵² ⁸⁵³ ⁸⁵⁴ ⁸⁵⁵ ⁸⁵⁶ ⁸⁵⁷ ⁸⁵⁸ ⁸⁵⁹ ⁸⁶⁰ ⁸⁶¹ ⁸⁶² ⁸⁶³ ⁸⁶⁴ ⁸⁶⁵ ⁸⁶⁶ ⁸⁶⁷ ⁸⁶⁸ ⁸⁶⁹ ⁸⁷⁰ ⁸⁷¹ ⁸⁷² ⁸⁷³ ⁸⁷⁴ ⁸⁷⁵ ⁸⁷⁶ ⁸⁷⁷ ⁸⁷⁸ ⁸⁷⁹ ⁸⁸⁰ ⁸⁸¹ ⁸⁸² ⁸⁸³ ⁸⁸⁴ ⁸⁸⁵ ⁸⁸⁶ ⁸⁸⁷ ⁸⁸⁸ ⁸⁸⁹ ⁸⁹⁰ ⁸⁹¹ ⁸⁹² ⁸⁹³ ⁸⁹⁴ ⁸⁹⁵ ⁸⁹⁶ ⁸⁹⁷ ⁸⁹⁸ ⁸⁹⁹ ⁹⁰⁰ ⁹⁰¹ ⁹⁰² ⁹⁰³ ⁹⁰⁴ ⁹⁰⁵ ⁹⁰⁶ ⁹⁰⁷ ⁹⁰⁸ ⁹⁰⁹ ⁹¹⁰ ⁹¹¹ ⁹¹² ⁹¹³ ⁹¹⁴ ⁹¹⁵ ⁹¹⁶ ⁹¹⁷ ⁹¹⁸ ⁹¹⁹ ⁹²⁰ ⁹²¹ ⁹²² ⁹²³ ⁹²⁴ ⁹²⁵ ⁹²⁶ ⁹²⁷ ⁹²⁸ ⁹²⁹ ⁹³⁰ ⁹³¹ ⁹³² ⁹³³ ⁹³⁴ ⁹³⁵ ⁹³⁶ ⁹³⁷ ⁹³⁸ ⁹³⁹ ⁹⁴⁰ ⁹⁴¹ ⁹⁴² ⁹⁴³ ⁹⁴⁴ ⁹⁴⁵ ⁹⁴⁶ ⁹⁴⁷ ⁹⁴⁸ ⁹⁴⁹ ⁹⁵⁰ ⁹⁵¹ ⁹⁵² ⁹⁵³ ⁹⁵⁴ ⁹⁵⁵ ⁹⁵⁶ ⁹⁵⁷ ⁹⁵⁸ ⁹⁵⁹ ⁹⁶⁰ ⁹⁶¹ ⁹⁶² ⁹⁶³ ⁹⁶⁴ ⁹⁶⁵ ⁹⁶⁶ ⁹⁶⁷ ⁹⁶⁸ ⁹⁶⁹ ⁹⁷⁰ ⁹⁷¹ ⁹⁷² ⁹⁷³ ⁹⁷⁴ ⁹⁷⁵ ⁹⁷⁶ ⁹⁷⁷ ⁹⁷⁸ ⁹⁷⁹ ⁹⁸⁰ ⁹⁸¹ ⁹⁸² ⁹⁸³ ⁹⁸⁴ ⁹⁸⁵ ⁹⁸⁶ ⁹⁸⁷ ⁹⁸⁸ ⁹⁸⁹ ⁹⁹⁰ ⁹⁹¹ ⁹⁹² ⁹⁹³ ⁹⁹⁴ ⁹⁹⁵ ⁹⁹⁶ ⁹⁹⁷ ⁹⁹⁸ ⁹⁹⁹ ¹⁰⁰⁰ ¹⁰⁰¹ ¹⁰⁰² ¹⁰⁰³ ¹⁰⁰⁴ ¹⁰⁰⁵ ¹⁰⁰⁶ ¹⁰⁰⁷ ¹⁰⁰⁸ ¹⁰⁰⁹ ¹⁰¹⁰ ¹⁰¹¹ ¹⁰¹² ¹⁰¹³ ¹⁰¹⁴ ¹⁰¹⁵ ¹⁰¹⁶ ¹⁰¹⁷ ¹⁰¹⁸ ¹⁰¹⁹ ¹⁰²⁰ ¹⁰²¹ ¹⁰²² ¹⁰²³ ¹⁰²⁴ ¹⁰²⁵ ¹⁰²⁶ ¹⁰²⁷ ¹⁰²⁸ ¹⁰²⁹ ¹⁰³⁰ ¹⁰³¹ ¹⁰³² ¹⁰³³ ¹⁰³⁴ ¹⁰³⁵ ¹⁰³⁶ ¹⁰³⁷ ¹⁰³⁸ ¹⁰³⁹ ¹⁰⁴⁰ ¹⁰⁴¹ ¹⁰⁴² ¹⁰⁴³ ¹⁰⁴⁴ ¹⁰⁴⁵ ¹⁰⁴⁶ ¹⁰⁴⁷ ¹⁰⁴⁸ ¹⁰⁴⁹ ¹⁰⁵⁰ ¹⁰⁵¹ ¹⁰⁵² ¹⁰⁵³ ¹⁰⁵⁴ ¹⁰⁵⁵ ¹⁰⁵⁶ ¹⁰⁵⁷ ¹⁰⁵⁸ ¹⁰⁵⁹ ¹⁰⁶⁰ ¹⁰⁶¹ ¹⁰⁶² ¹⁰⁶³ ¹⁰⁶⁴ ¹⁰⁶⁵ ¹⁰⁶⁶ ¹⁰⁶⁷ ¹⁰⁶⁸ ¹⁰⁶⁹ ¹⁰⁷⁰ ¹⁰⁷¹ ¹⁰⁷² ¹⁰⁷³ ¹⁰⁷⁴ ¹⁰⁷⁵ ¹⁰⁷⁶ ¹⁰⁷⁷ ¹⁰⁷⁸ ¹⁰⁷⁹ ¹⁰⁸⁰ ¹⁰⁸¹ ¹⁰⁸² ¹⁰⁸³ ¹⁰⁸⁴ ¹⁰⁸⁵ ¹⁰⁸⁶ ¹⁰⁸⁷ ¹⁰⁸⁸ ¹⁰⁸⁹ ¹⁰⁹⁰ ¹⁰⁹¹ ¹⁰⁹² ¹⁰⁹³ ¹⁰⁹⁴ ¹⁰⁹⁵ ¹⁰⁹⁶ ¹⁰⁹⁷ ¹⁰⁹⁸ ¹⁰⁹⁹ ¹¹⁰⁰ ¹¹⁰¹ ¹¹⁰² ¹¹⁰³ ¹¹⁰⁴ ¹¹⁰⁵ ¹¹⁰⁶ ¹¹⁰⁷ ¹¹⁰⁸ ¹¹⁰⁹ ¹¹¹⁰ ¹¹¹¹ ¹¹¹² ¹¹¹³ ¹¹¹⁴ ¹¹¹⁵ ¹¹¹⁶ ¹¹¹⁷ ¹¹¹⁸ ¹¹¹⁹ ¹¹²⁰ ¹¹²¹ ¹¹²² ¹¹²³ ¹¹²⁴ ¹¹²⁵ ¹¹²⁶ ¹¹²⁷ ¹¹²⁸ ¹¹²⁹ ¹¹³⁰ ¹¹³¹ ¹¹³² ¹¹³³ ¹¹³⁴ ¹¹³⁵ ¹¹³⁶ ¹¹³⁷ ¹¹³⁸ ¹¹³⁹ ¹¹⁴⁰ ¹¹⁴¹ ¹¹⁴² ¹¹⁴³ ¹¹⁴⁴ ¹¹⁴⁵ ¹¹⁴⁶ ¹¹⁴⁷ ¹¹⁴⁸ ¹¹⁴⁹ ¹¹⁵⁰ ¹¹⁵¹ ¹¹⁵² ¹¹⁵³ ¹¹⁵⁴ ¹¹⁵⁵ ¹¹⁵⁶ ¹¹⁵⁷ ¹¹⁵⁸ ¹¹⁵⁹ ¹¹⁶⁰ ¹¹⁶¹ ¹¹⁶² ¹¹⁶³ ¹¹⁶⁴ ¹¹⁶⁵ ¹¹⁶⁶ ¹¹⁶⁷ ¹¹⁶⁸ ¹¹⁶⁹ ¹¹⁷⁰ ¹¹⁷¹ ¹¹⁷² ¹¹⁷³ ¹¹⁷⁴ ¹¹⁷⁵ ¹¹⁷⁶ ¹¹⁷⁷ ¹¹⁷⁸ ¹¹⁷⁹ ¹¹⁸⁰ ¹¹⁸¹ ¹¹⁸² ¹¹⁸³ ¹¹⁸⁴ ¹¹⁸⁵ ¹¹⁸⁶ ¹¹⁸⁷ ¹¹⁸⁸ ¹¹⁸⁹ ¹¹⁹⁰ ¹¹⁹¹ ¹¹⁹² ¹¹⁹³ ¹¹⁹⁴ ¹¹⁹⁵ ¹¹⁹⁶ ¹¹⁹⁷ ¹¹⁹⁸ ¹¹⁹⁹ ¹²⁰⁰ ¹²⁰¹ ¹²⁰² ¹²⁰³ ¹²⁰⁴ ¹²⁰⁵ ¹²⁰⁶ ¹²⁰⁷ ¹²⁰⁸ ¹²⁰⁹ ¹²¹⁰ ¹²¹¹ ¹²¹² ¹²¹³ ¹²¹⁴ ¹²¹⁵ ¹²¹⁶ ¹²¹⁷ ¹²¹⁸ ¹²¹⁹ ¹²²⁰ ¹²²¹ ¹²²² ¹²²³ ¹²²⁴ ¹²²⁵ ¹²²⁶ ¹²²⁷ ¹²²⁸ ¹²²⁹ ¹²³⁰ ¹²³¹ ¹²³² ¹²³³ ¹²³⁴ ¹²³⁵ ¹²³⁶ ¹²³⁷ ¹²³⁸ ¹²³⁹ ¹²⁴⁰ ¹²⁴¹ ¹²⁴² ¹²⁴³ ¹²⁴⁴ ¹²⁴⁵ ¹²⁴⁶ ¹²⁴⁷ ¹²⁴⁸ ¹²⁴⁹ ¹²⁵⁰ ¹²⁵¹ ¹²⁵² ¹²⁵³ ¹²⁵⁴ ¹²⁵⁵ ¹²⁵⁶ ¹²⁵⁷ ¹²⁵⁸ ¹²⁵⁹ ¹²⁶⁰ ¹²⁶¹ ¹²⁶² ¹²⁶³ ¹²⁶⁴ ¹²⁶⁵ ¹²⁶⁶ ¹²⁶⁷ ¹²⁶⁸ ¹²⁶⁹ ¹²⁷⁰ ¹²⁷¹ ¹²⁷² ¹²⁷³ ¹²⁷⁴ ¹²⁷⁵ ¹²⁷⁶ ¹²⁷⁷ ¹²⁷⁸ ¹²⁷⁹ ¹²⁸⁰ ¹²⁸¹ ¹²⁸² ¹²⁸³ ¹²⁸⁴ ¹²⁸⁵ ¹²⁸⁶ ¹²⁸⁷ ¹²⁸⁸ ¹²⁸⁹ ¹²⁹⁰ ¹²⁹¹ ¹²⁹² ¹²⁹³ ¹²⁹⁴ ¹²⁹⁵ ¹²⁹⁶ ¹²⁹⁷ ¹²⁹⁸ ¹²⁹⁹ ¹³⁰⁰ ¹³⁰¹ ¹³⁰² ¹³⁰³ ¹³⁰⁴ ¹³⁰⁵ ¹³⁰⁶ ¹³⁰⁷ ¹³⁰⁸ ¹³⁰⁹ ¹³¹⁰ ¹³¹¹ ¹³¹² ¹³¹³ ¹³¹⁴ ¹³¹⁵ ¹³¹⁶ ¹³¹⁷ ¹³¹⁸ ¹³¹⁹ ¹³²⁰ ¹³²¹ ¹³²² ¹³²³ ¹

in organizirano pritegnili za vzgojo malih (zlasti v revnejših ljudskih slojih) dejavnost žen, ne mater samih. Če naj smatramo to za končno rešitev, ne smemo prezreti dveh važnih stvari. Prvič se iztrga s tem še bolj kakor dozdej možu iz rok vzgoja in se ga obenem oprošča vzgojne dolžnosti, kar pa je na škodo njemu samemu in otroku, ki pač ne more pogrešati moškega vodstva, pa bodisi materinska vzgoja še tako dobra. Drugič se navadno smatra, da je pridobniška dolžnost le na moževi strani, kar pa že danes ni res, nazadovanje v tej smeri pa ni mogoče (in ga ni želeti — pravi N.).

Osnovno idejo otroškega vrtca moramo torej spraviti v sklad z zahtevo po obnovitvi domačega življenja delavca samega, to pa v obliki, ki je združljiva z že dozdej doseženo in še vedno napredujočo koncentracijo gospodarstva. Če le kje, potem je lahko pomoč, ki se mora danes nuditi obieženim slojem, pomoč k samopomoči. Jasna pot tako zamišljenega smetra je:*) pod vplivom vedno naraščajočega delovnega občestva se ustanove družinske zveze, katerih najplemenitejša naloga je skupna skrb za vzgojo otrok. S tem bi se (po N.-ovem mnenju) nudilo edino jamstvo, da pride res vzgoji v prid ona, predvsem zaradi vzgoje zahtevana osvoboditev delovne dolžnosti (postavna omejitev delovnega časa z istočasno zagotovitvijo primernih dohodkov). Tako bi nastalo nekaj Fröblovim otroškim vrtcem podobnega, a bilo bi obenem brezprimerno bolj organska oblika družinske vzgoje, le razširjena in vsega individualnega zaprtja osvobojena domača vzgoja. Otroški vrtec, kakršen je danes, potem očito zaostane, a lahko bi ga bilo združiti z vsemi, smotreno strnjanimi zavodi za dvigovanje življenja delavca, kolikor mogoče na podlagi samopomoči in z vedno jačjo pritegnitvijo delavcev in delavskih žen samih k vzgojnemu delovanju v delavskih družinskih zvezah, združenih z otroškimi vrtci. Vzlic temu, da se teoretska pedagogika docela nič ne briga za ta socialna vprašanja, jih je treba poudariti, zlasti ker je gotovo, da se zrelost izobrazbe odraslih meri z razumevanjem otroškosti in po respektu pred njo, ki je v tem razumevanju.

Kakor smo spoznali obliko domače vzgoje za nepopolno, tako moramo reči o **šolski vzgoji**, da stoji pred nami kot izrazita o r g a n i z a c i j a in sicer organizacija, ki služi izključno le izobrazbi. To odgovarja naravi te vzgojne stopnje, katere središče je v uravnavanju volje. Voljenska uravnava dejavnosti je osnovni značaj vse organizacije, zato mora biti organizacija na tej stopnji tako vidna in sicer v obliki, ki hoče na vzgojevanega izrazito vplivati in ki nima nikakega drugega smotra, kakor vzgojo. Iz tega je razvidna vsa posebnost vzgoje, ki jo vrši šola. Zato pa mora biti šola tudi na zunanji in na znotraj tako urejena, da sprejme v šole vstopivšega že na pragu, ga drži in vzgaja ter nadzoruje ves čas,

* Seveda ima N. tudi tu pred očmi zlasti industrijske dežele in narode!

dokler je šoli obvezen. Po našem principu razumemo tako organizacijo in sicer za gotovo srednjo stopnjo med otroško dobo in zrelim človekom. Zato je ureditev takega organizma za vzgojo potrebna in ima, brez ozira na učne smotre, ki bi se dali dosegati tudi po drugačni poti, to vzgojno vrednost, da vtisne doraščajočemu človeku duha pravila in reda tako, da mu ta postane v drugo naravo. S tem pa stopi šola v razmerje napram socialni organizaciji.

V tem je ravno bistveni razloček med šolsko in domačo vzgojo: kajti pouk, nadzorovanje in vse zunanje okolnosti se pač lahko vrše tudi doma, vzgojno vpliva šola na otroka docela drugače kakor doma, ker se mora ukloniti redu, ki ni prikrojen posebe zanj, marveč tistemu, ki ga šola terja od vseh in ki se razteza tudi na misli in na miselni izraz.

Iz tega je razvidno, da pripada šoli dvojna naloga: vzgoja intelekta in vzgoja volje, glavni del pač prvi, ki je kot pouk centralna naloga šole. Tudi v kolikor vzgaja le tako, da je pouk v sredi in se mu vzgoja vsaj navidez in na zumaj podreja. Dvignenje nagona v voljo temelji ravno na koncentraciji; zavesti in ta koncentracija daje skraja le goli tendenci gotovo smer na njen objekt, katera loči voljo od brezvoljnega nagona. Tako pouk ne uči le pravilno misliti, marveč tudi pravilno misliti hoteti. Tako ima v šoli intelekt svoj delež v razvoju volje in s tem za ta razvoj pomen socialnih ureditev.

To pa nas vodi k spoznanju, da more imeti šola svoj popoln vzgojni vpliv le tedaj, če lahko postane n a r o d n a š o l a z osnovno idejo, da pri blagoslovu šole nimajo le vsi svoj delež, nego da imajo vsi enaki delež.

Pri tej zahtevi se pomudimo malo dalje. Vsa človeška izobrazba je pravzaprav ista in razvojne osnovne zmožnosti so pri vseh duševno normalnih iste. To pa še ne utemelji zahteve po enakem šolanju, ker govori le o splošnih osnovnih zmožnostih, v posebnem so namreč te zmožnosti prav različne. Smisel enake izobrazbe torej prvič ni ta, da bi morala biti izobrazba ob svojem koncu po obsegu in vsebini za vse ista, nego le ta, da ima vsakdo pravico do iste skrbnosti za svojo vzgojo, slabše nadarjeni mora zahtevati zase celo večjo skrbnost, ker je kolikor obsežnejši razvoj vseh duševnih sil v interesu vseh. Pri tem pa mora biti tako mera kakor smer izobrazbe za posameznika različna; nič ne nasprotuje načelom izobrazbe bolj kakor umetna omejitev na tej in umetno povečanje na drugi strani, tako v kvantitativnem, kakor v kvalitativnem oziru. Zahteva enakosti pa nam pove drugič, da se mora s to šolsko izobrazbo zbuditi in ohraniti zavest občestva izobrazbe in enotnost v končnem smotru izobraževanja; da mora biti vsakdo, visok ali nizek, deležen izobrazbe, ki jo je smatrati za del duševne skupne posesti, ne pa za pravico posameznika. To torej mora biti smisel in duh, v katerem mora biti šola organizirana, in v tem smislu in duhu se mora voditi splošno in posebe.

Katera organizacija šolstva pa bi nekako odgovarjala tej ideji? — Najprej bi morala biti za vse otroke ena edina šola brez različnih učnih načrtov in upravičenosti in te popolne enotnosti šolske vzgoje se je treba držati tako dolgo, dokler dovoljujejo to posebne zahteve stanovske izobrazbe. Kajti to delitev zahtevajo le različne posebnosti posameznih stanov, ta izobrazba pa se (po Pestalozziju) mora podrediti humani izobrazbi, t. j. enakomernemu, harmoničnemu razvoju človeških osnovnih sil. Stanovska dolžnost sama izhaja iz npravstvenega razmerja poedinca napram občestvu. V lastni zavesti človeka je lahko živa le tam, kjer je zavest za pripadnost k občestvu brezprimerno dovolj trdna. To pa je mogoče doseči le, če se dovoli do najnižjega navzdol popoln delež človeške osnovne vzgoje, naj stane karkoli; če izgine vsa razlika stanov in slojev z ozirom na zahtevo splošne človeške izobrazbe.

Zato pa mora postati ljudska šola res to, kar bi po svojem principu morala biti, namreč splošno obvezna šola za vse v prvih (recimo) šestih letih šolske dobe. Po šestih letih naj bi se normalno prestopilo v drugo višjo šolo, a ne poljubno, nego strogo po uspehih v osnovni šoli, kar bi bilo neprecenljive vrednosti za vse višje šole.

Za drugo šolsko stopnjo, od 12. do 18. leta, pa je zaradi stanovske izobrazbe neobhodno potrebna množina šolskih vrst. Potrebna pa bo še dolgo tudi razlika v pripravi na take poklice, ki potrebujejo globoke specialno znanstvene izobrazbe, in na take, ki te ne potrebujejo, pač pa zahtevajo čimpreje praktičnega dela — torej med učenimi in obrtnimi sloji. Pri tem ko se s šolstvom, prirejenim za prve, v splošnem še lahko zadovoljimo, je treba za obrtne poklice posebne obvezne obrtne ali realne šole, ki bi z nekako osnovo splošnoizobraževalnih, za vse skupnih in obveznih strok vezala množino strokovnih tečajev, ki bi se prosto volili, cziroma bi jih določal izbrani stan. Če vzamemo za to »nadaljevalno šolo« obiska šestih let, bi ljudska šola vršila dosti več kakor danes. In današnje nadaljevalnice, ki so le nekaka zasilna naprava, se bodo morale nekóč nadomestiti z ljudsko šolo za vse do osemnajstega leta. Tej bi se morala prikloniti le prav svobodna organizacija, kakor smo jo ravnokar cmenili, in pri vseh obrtih bi odpadla »vajeniška leta«.

Tako smo končali osnovne misli o šolstvu ter se obrnemo še tretji vrsti organizacije za izobrazbo volje, le **prosti samovzgoji** v skupnem življenju odraslih.

Na prvi stopnji vzgoje volje, ki smo jo obravnavali, je ostala ta vzgoja docela na torišču čutno-praktičnega, na drugi je prešla na ono razumno-praktičnega, tretja šele vodi na višino praktičnega razuma ali svobodne npravstvenosti. Bistveno sredstvo zato je poglobitev samozavesti. Ta pa deloma občestvo določa, deloma sama vodi do občestva, kajti isti zakon človečanstva, ki je za posameznika temelj enotnosti nje-

gove samozavesti, utemeljuje obenem enotnost zavesti med mnogimi, celo med vsemi samozavesti zmožnimi, t. j. po svoji ideji med vsemi ljudmi. Tako korenini v praktični samozavesti pravna zavest kot identična z občestveno zavestjo na stopnji razuma.

Navrstveno občestvo pa je docela notranje ter ne izginja v občestvu dela in v zunanji organizaciji, ki je zaradi dela potrebna; svoje življenje in vir svojih sil ima marveč popolnoma v notranjem mišljenju tistih, ki se družijo. Tako nastane vprašanje, kako je tako občestvo ipak zmožno organizacije, kako se sploh z njo sklada.

Pri tem vprašanju pa ne smemo pozabljati, da gre edinole za izpopolnitev človeške izobrazbe; le za to, da se priznava (in to v resnici, ne le teoretično) za namen človeškega življenja in sicer vsakega, tudi najneznatnejšega, ne gospodarstvo in pravica, ne življenje dela samega in javno življenje, marveč višina človečanstva. Ta dovršitev človečanstva pa se ne da misliti kot dana vsota znanstvenih vpogledov in tehniških zmožnosti, voljenskih določitev in delovnih načinov, estetičnih naziranj in kar bi se še dalo navesti — marveč vsebuje za vest neomejeno možnega napredka v vsakem oziru humane izobrazbe in v njeni osrednji združitvi. Vedno moramo ostati tisti, ki se uči. Tako pa stojimo zopet na znanih tleh; na tleh nauka, pouka. Le da se sedaj, ko sta dala dom in šola trdno osnovo, ta pouk razširja s prostim izobraževalnim delovanjem, ki pa ni treba, da bi bilo brez vsake organizacije, za kar nam je primer visoka šola, ki je pravzaprav osrednji organ socialnopedagoške organizacije.

A ne visoka šola, kakor jo poznamo vobče danes, prikrojeno le za ozek razred znanstvenih izobraževancev, marveč visoka šola, ki bi bila posebno potrebna za vse, ki niso deležni istega izrednega zunanjega položaja in posebne predizobrazbe, torej visoka šola za vse ali: ljudsko vseučilišče.

Znabiti bo kdo oporekal, da zapadamo s to zahtevo v staro napako, da si namreč preveč obljubljam od izobraževanja razuma samega, kar se je vendar že izkazalo, da ni pravo. Temu nasproti moramo opomniti, da in zakaj se šola in njeno bistveno sredstvo, pouk, lahko obračata le neposredno do razuma. V kolikor se udeležuje prosta izobrazba značaja pouka, velja to tudi o njej. Ali, če je v pouku samem tudi kos vzgoje, tedaj je osvoboditev misli, na katero se oziramo, pač tudi navrstveno opravilo, ker pomenja vzgojo k prvi vseh čednosti, čednosti resnice. Na sploh pa tudi ni naše mnenje, da zadostuje za vzgojo odraslih le pouk. Kaj je potrebno preko tega in kaj je možno (in sicer možno na organiziran način), nam kaže primer že (na Angleškem in v Ameriki) obstoječih »ljudskih vseučilišč«, ki združuje svoje gojence za nekatere zimске mesece ne le k studiju, marveč k vsestransko izobražujočemu, urejenemu skup-

nemu življenju v miru na deželi. Istega sicer za velike in vedno naraščajoče mestne delavske množice, za katere nam danes v prvi vrsti gre¹⁾, neposredno ne bomo dosegli, tudi ne smemo misliti, da bi bili pogoji za to ugodnejši pozneje; ipak si mislimo dosegljivo tesno, urejeno združitev prostega izobraževalnega dela med masami z vso skrbjo za njihovo telesno in duševno blaginjo in z najintenzivnejšo pritegnitvijo lastnega sodelovanja. Treba je torej istočasno skrbeti za zdravo stanovanje, prehrano, skrbstvo božnikov, za igro in plemenito zabavo, za duševno in umetniško izobrazbo delavskih razredov. Če jih poizkušamo tako — ne ravno voditi, temveč — vzgajati k samostojnosti, dospemo sami tja, da bomo bolj brez predsodkov zrlji na njihova gospodarska in politična stremjenja. V taki zvezi pa pouk ne deluje le kot golo zunanje podavanje raznih »znanosti«, marveč daje delavcu življenjsko vsebino, nekako filozofijo dela, ali če hočete: religijo.

Daljni smoter pa, ki ga imamo pred očmi, je: poobčenje in ponravstvenjenje vsega življenja v narodu. V tem je obseženo tudi gospodarsko in politično življenje, vendar tako, da se le kot golo služno sredstvo podreja plemenitejšemu namenu čistega razmaha človečanstva. Obče izobraževalno delo bi postalo tako naravni izliv, neoporekljiva posledica občestva vsega življenja; ne bi trebalo, kakor zdaj, da se umetni prepad šele premosti, ker bi že skrajaj stali vsi na istih tleh.

Smoter je z drugimi besedami: da se postavi vzgoja v službo občestva, da se občestveno življenje v vsej svoji raznovrstnosti popolnoma udinja vzgoji; da deluje vse obenem skupno: gospodarsko-pravna uprava; zelo sistematična gojitev znanstva; dobro spoznava, obenem npravstveno-zakonito vezana, a vse življenje občestva pronicujoča, živa umetnost; in kot posledica iz vsega tega trdni red družinskega življenja tja do občevanja spolov in vzreje otrok. Vse to mora delovati skupno proti enemu in istemu smotru: čistemu občestvu v spoznanju in hotenju istega, večnega dobrega. Tako da je tudi oni, ki se ne povzpne do najvišje stopnje, sodelozen tega občestva ter ga pravilni instinkt vodi do takega lastnega življenja, kakor odgovarja (ali vsaj ne nasprotuje) najvišjim namenom celokupnosti.

Iz osvobojenega človeškega čustva naj (po vedno večjem vplivu človeške znanosti in človeškega dela) vstane poglobljena zavest in energično delovanje občestva; naj se oblikuje skupno življenje, ki se ne izgubi v gospodarsko-pravni skupnosti, marveč oklepa na svoji podlagi vse duhovno življenje človeka. Znabiti ravno s tem pridobi življenje občestva religiozen ali religioznemu najsorodnejši značaj. Ni treba, da mu nedostaja žarkost in globočina čustva, namreč človeškega čustva, čustva neskonč-

¹⁾ Ko prenašamo idejo na lastna tla, moramo pomniti, da nam ne gre v prvi vrsti za te množice, marveč za ves narod!

nosti; nasprotno najde lahko ravno v tem novo središče, v katerem varno počiva — v kolikor je človeku počitek dovoljen. Kajti človek ne živi od samega razuma; tudi neposredno življenje čustva terja svojo pravico ter si jo bo vedno pridobivalo. Le da mora brezpogojno imeti razum vodstvo in takorekoč najvišjo zakonodajno moč v človeškem življenju, zakar pa jamčijo dani predpogoji.

Ni nikaka poslanica iz neba, ki jo prihajamo oznanjat; niti stara, še manj kaka nova. Marveč je le to, kar se je iz razvoja človeštva na zemlji že zdavnaj rodilo kot ideja, kar je že mnogo najboljših našega rodu spoznalo za smoter ter si želelo. In zato ni treba nikakega čudeža in nikakega znamenja iz onega sveta, da se uresniči ta smoter na tem svetu, marveč je potreben edinole odločen sklep človeštva, da sledi svojemu človeškemu razumu: Sapere aude! —

S tem smo določili organizacijske oblike, ki se mora ukleniti vanje delo pri vzgoji volje; treba nam je še, da prepoznamo ter uzakonimo

posebne oblike vzgojnega dela,

kakor se rešujejo v vsaki organizaciji in njenem trajnem vplivu, a vedno druga po drugi. In sicer nam je treba določiti predvsem obliko voljovzgajajoče dejavnosti in vprašati se moramo po dejavnostni splošnosti tako od strani vzgojitelja kakor učenca.

Že od davnih časov se je odgovarjalo na to vprašanje tako, da se je pokazalo na tri osnovne činitelje vzgoje: prvič na gojenčevu n a r a v o (ta se smatra za dano); drugič na v a j o in tretjič na p o u k. Že zdavnaj se je tudi spoznalo, da je od obeh poslednjih vaja, neposredno dejstvovanje, prvo in da jo spravlja potem pouk do lastne zavesti in s tem do večje gotovosti in umerjenega napredka. Če se hoče dejstvovanje, da, hotenje učiti, se mora volja in dejanje najprej preizkusiti, potem šele poseže uspešno vmes pouk; le tako postane ta praktičen, pouk dejstvovanja, hotenja samega. Oba pa, vaja in pouk, se morata, če hočeta vplivati vzgojno, vezati v istem elementu skupnosti. Le v tej se uyajata vzgojno dejstvovanje in vaja in iz tega lahko izhaja nauk. Skupnost je element vzgojne vaje in pouka v formalnem oziru, kakor tudi ona materialno predstavlja izdelek, ki se z vajo in s poukom stopnjema izpopolnjuje.

Iz tega lahko izvajamo obliko voljovzgajajoče dejavnosti, torej vzgajajoče vaje in pouka. Vaja v praktičnem oziru je vsako vzgojno, skupno delovanje, praktični pouk pa vzgojno sporazumjenje tako delujočega o tem svojem delovanju. Da pa oboje vpliva vzgojno t. j. voljovzgojno, je treba, kakor znano, za to trojega: najprej je treba zbuditi zanimanje nagonskih sil; drugič je treba zbujenemu in po delovanju hrepenečemu nagonu zakonito vtisniti enotnost smeri, smotrenost, smisel in potrebo; dati tako sedaj že zavednemu delovanju tudi smer na prehajajočo enoto smotra, samozavest ideje. S tem se končava delo vzgoje, ker si poslej

osvobojena in samozavestna volja sama brez vodnika lahko predpisuje pravilna pota; in pa končan pouk in napredek, le da postane poučevanje in navajanje po drugih samopoučevanje in samoznavanje.

To trojé se oblikuje v skupnosti med učečim in poučevanim tako, da se razvija in stopnjema pogloblja po isti lestvici. Prva stopnja je ona čutne odvisnosti (na pr. sočutenje, najprostnejše med materjo in dojenčkom), ki se razvija v medsebojno hotenje in po okrepitvi volji, obenem z zavestjo samostojnosti lastnega hotenja razumevanje za pravtako samostojno hotenje drugih. Ta duh občesti pa daje najboljši temelj za tretje: za tako občestvolje, ki sloni na čistem medsebojnem razumevanju, torej ne na samem sočutenju in na formalnem sohotenju, marveč na sorazumu, na pridobivajoči sili prepričanja. To pa je prava vzgojna sila samozavestnega, npravnega hotenja.

Tako se oblikuje formalni postopek vzgoje v vsem pregledu. A tudi vsak posamezni čin vzgojnega sodelovanja se lahko deli v prav te tri stopnje: predelovanje, sodelovanje, podelovanje. Prvo, kar mora storiti vzgojitelj, je, da zbudi tudi v posamezniku povsod zanimanje, da dá primer, ki mika k posnemanju. Nato sledi čuvanje nad lastnim delovanjem učečega in neposredna pomoč pri poučevanem; končno preizkušanje in sleditev zaostalih, torej novo pokazovanje, a pod drugačnimi pogoji in drugačnim vplivom. Tako kažejo te tri stopnje sodelovanja naravno kroženje, ki se na vedno višji stopnji ponavlja ter tako omogoča trajen, strogo zakonit napredek. S tem pa je tudi za didaktiko določena logična osnova, ki ne more biti druga tako pri splošni kakor pri posebni razčlembi pouka. To je tudi osnova, na katero se opirajo vsi učni sistemi, naj se jim določa posamezno število delov kakorkoli (torej tudi »formalne stopnje« Herbartove), treba je le, da je »normalna oblika« pouka elastična dovolj, da se prilagodi vsem posebnostim učnih predmetov in pusti svobodo upravičeni individualnosti učitelja in učenca. O ostenelosti pa ne more biti govora tedaj, kadar postopek pouka strogo odgovarja naravnemu postopku mišljenja in volje.

O tem le mimogrede, kajti točnejša obravnava izobrazbe intelekta spada v področje didaktike, nam pa je najvažnejše čisto razmerje vzgoje volje z vzgojo intelekta. Iz tega spoznavamo vedno jasneje, kako se v vedni poglobitvi in v vednem razširjanju praktičnih nalog vrši dviganje volje od heteronomije do avtonomije, od odvisnosti do samostojnosti. Zlasti če se presojojaoče oziramo na izvršeno, se nam stopnjema širi in jasni namen; nezadovoljnost z dovršenim je vedno nov podžig k napredovanju. Iz tega se lahko razlaga tudi pretirani povdarek, ki se je dajal pri vzgoji volje kesu. Pozitivni smisel te nezadovoljnosti je, da se zavedamo neskončnosti naloge v npravstvenem; ta zavest pa je obenem dvigajoča kajti človek raste s svojimi višjimi smotri in ni je večje človeške sreče, kakor da čutimo to rast. — (Konec prih.)

PAVEL FLERE:

OBLASTVENA UREDITEV SOCIALNEGA SKRBTVA.

(Dalje.)*

V področju ministrstva za socialno skrbstvo se je ustanovil naknadno letos še mladinski svet, v katerega so bili pozvani neuradni strokovnjaki na torišču mladinskega skrbstva (od Slovencev gg. dež. šol. nadzornik kranjski dr. M. Opeka in sodni nadsvetnik Fr. Milčinski ter gđc. urednica Al. Štebijeve). Ta mladinski svet ima nalogo, da oddaja vladi svoja mnenja o vprašanih mladinskega skrbstva vobče in o načrtih zakonov in ukazov na tem torišču; da stavi tozadevne predloge, posreduje med vlado in družabnim mladinskim skrbstvom in sploh vlado podpira v tem njenem delokrogu. V ta namen si je sestavil štiri delovne odseke: 1. legislativni, 2. organizacijski, 3. odsek za zadeve šoliodrasle mladine in 4. splošni odsek.

c) Najnovejši zakoni, oz. zakonski načrti v mladinskem skrbstvu.

Še preden je bilo ustanovljeno posebno ministrstvo za socialno skrbstvo, seje čutila v našem zakonodajstvu vrzel, ker ni imela nobena odločujoča oblast zakona, na katerega bi se bila opirala pri odločevanju v varstvu ali kaznovanju mladostnikov. Na njihovo škodo se je po največ od slučaja do slučaja odločalo z odredbami justičnega in naučnega ministrstva ter ministrstva za javna dela, ali pa so nastopale tozadevno do mestih policije, ki so si v novejšem času v nekaterih krajih (na pr. na Dunaju, v Gradcu) ustanovile posebne policijske mladinske urade, ki izdajajo naredbe in oklice v lastnem delokrogu.

Potrebi po enotnem zakonitem varstvu mladostnikov je nameravala naša zakonodaja odpomoči že pred leti. Že leta 1903. je socialnopolitični odsek avstrijske državne zbornice poslancev predložil zbornici v razpravo zakonski načrt o otroškem delu; v letih 1907. in 1909. je državnozbornski klub avstrijskih socialnih demokratov vnovič predložil ta načrt, a predlagatelji niso dospeli z njim delj kakor v odsek, ki naj bi ta zakonski načrt obravnaval. Šele vojni čas, ki je razmere na torišču otroškega dela brezprimerno poslabšal, je prisilil do njegove razprave v zbornici in šele v zadnjem zasedanju je poslaniška zbornica obravnavala in sprejela ta zakonski načrt.

* Razne tozadevne podatke in pojasnitve mi je prijazno oskrbel tudi g. sodni nadsvetnik Fr. Milčinski, za kar mu na tem mestu izrekam najprisernejšo zahvalo. Flerè.

Leta 1907. je bil predložen obem avstrijskim državnim zbornicam v obravnavo zakonski načrt o skrbstveni vzgoji, (Fürsorge-erziehungsgesetz), leta 1908. pa zakonski načrt o mladinskem kazenskem pravu. Oba sta se po nekaterikratnih obravnavah od posebnih komisij izgubila v odsekih ter čakata še danes rešitve. Ker imamo zdaj za vsa področja ustanovljeno ministrstvo za socialno skrbstvo, ki hoče »dati zgled z uvedbo svežega duha v upravi«, smemo upravičeno pričakovati, da pridejo kmalu v razpravo vsi ti načrti ter tudi njihova zakonska proizvodba sledi prav kmalu sprejetju zakonov.

Mladinskemu svetu pri ministrstvu za socialno skrbstvo se je nedavno predložil v prevdarek še načrt nadaljnega zakona o skrbstvu za potrebno mladiño (Jugendschutzgesetz), ki pride potem seveda tudi pred državni zbor. —

Bsedila zakonov, oz. zakonskih načrtov ne navajamo dobesedno, marveč podajamo v naslednjem le poglavitne določbe in načela iz njih.

1. Zakon o otroškem delu.

Za otroško delo se smatra vsaka plačana ali tudi ne posebe plačana redna uporaba manj kot 14 let starih otrok za delo. Za otroško delo pa se ne smatra ono delo otrok, ki ga opravljajo izključno v svrhe vzgoje ali pouka; dalje ne ono, če se nalaga otrokom posamezno delo, kakor tudi ne ono, ki se lastnim otrokom naloži kot kratko delo v domačem gospodarstvu. Kjer pa govori zakon o uprabi otrok, se razumeva pod to uporabo otroško delo. — Zakon govori o lastnih in tujih otrokih. Pod lastnimi razumeva one, ki žive s starši ali njihovimi namestniki v skupnem gospodarstvu in so z gospodarjem v sorodstvu ali svaštvu do četrtega kolena ali pa so z njim v razmerju posinovljenja ali varuštva. Vsi drugi veljajo za tuje otroke, kateri se morajo, če se jih uporablja za delo, takoj naznaniti domačemu županstvu, kjer se mora javiti tudi značaj obrata, v katerem se otrok uporablja, ta uporaba sama in morebitna delavnica. Gospodar mora voditi o zaposlenih otrokih tekoč zapisnik, ki je poklicanim nadzorovalnim organom vedno na razpolago za vpogled. Pri poljedelstvu zaposleni otroci se morajo naznaniti ter vpisavati šele pri najmanj dvetedenjski zaporedni uporabi. Tudi za edino poljedelska lažja dela se smejo rabiti otroci od 10. leta dalje, za vsa ostala pa šele po 12. letu. A pri vseh delih se smejo zaposliti le toliko, da pritem ne trpi njihovo zdravje, njihov telesni in duševni razvoj ali celo njihova нравstvenost in da neovirano lahko izpolnjujejo svojo šolsko dolžnost. —

Po gostilnah in sorodnih lokalih se otroci sploh ne smejo uporabljati za delo, ravnotako ne pri javnih razstavah in prireditvah razen, če so te v posebnem interesu pouka, umetnosti ali znanosti, za kateri slučaj uporabo lahko dovoli okrajni šolski svet po poizvedbi pri šolskem vodstvu. V katerih obratih se smejo otroci zaposliti, naznani posebna odredba.

Sploh za vsako otroško delo pa se rabijo otroci le podnevi. In sicer mora znašati v poljedelstvu in v domačem gospodarstvu čas za nočni počitek nepretrgoma 10 ur pozimi (od zač. oktobra do koncem marca) in 9 ur poleti (v ostalih mesecih). Za čas nočnega počitka veljajo pozimi ure od 8. zvečer do 6. zjutraj; poleti od 8. zvečer do 5. zjutraj; te ure določijo s pridržkom postavno določene izmere politične deželne oblasti lahko tudi drugače. V vseh ostalih otroških delih traja nočni počitek od 8. zvečer do 7. zjutraj. — A tudi podne je otroška uporaba za delo časovno omejena; o šoleprostih dneh ne smejo otroci delj delati ko 4 ure, v poljedelstvu in domačem gospodarstvu pa 6 ur; ob šolskih dneh pa le po 3 ure, a nikakor ne neposredno uno pred ali po pouku. Ob nedeljah in praznikih (otrokovega veroizpovedanja) je vsako njegovo zaposlenje prepovedano, razen pri zelo nujnih poljedelskih in domačih delih, za kakršna sploh tudi prejšnja odredba ne velja.

Denarno plačilo za otroško delo tujih otrok se sme v obračunu porabiti le za stanovanje, obleko, živila in za šolske potrebščine otroka. Da pa se ta zaslužek ne izgubi pri delodajalcu za to docela ter pride v korist tudi otrokovim staršem, se poziva, naj se taki ubožni starši podpirajo brezplačno z obleko, živili in šolskimi potrebščinami. Prepovedano pa je dajati otrokom za plačilo opojnih pijač, kakor je sploh prepovedano dajati jim o priliki njihove zaposlenosti žganih opojnih pijač in tobaka.

Kdor zaposli tujega otroka (v poljedelstvu pri uporabi več kot dveh zaporednih tednov), mora zahtevati zanj pri županstvu delavsko karto. Ta delavska karta se izroči od županstva brezplačno pristojnemu šolskemu vodstvu. Izdaja se najdalj za eno leto, po preteku tega pa se mora prositi za novo. Če ima županstvo ali šolsko vodstvo pomisleke, da bi otroku odkazano delo imelo zanj lahko slabe telesne ali duševne posledice, se od delodajalca lahko zahteva, da dá otroka na lastne stroške preiskati od uradnega zdravnika. Če ta ali šolsko vodstvo spozna, da ima delo lahko slabe telesne, duševne ali npravstvene posledice za otroka, se prošnja za delavsko karto lahko odkloni, proti čemur se sme delodajalec v teku 14 dni pritožiti na pristojno politično oblast, ki o tem končno odloča. Delavsko karto hrani za čas otrokove zaposlenosti delodajalec ter jo mora na zahtevo pokazati poklicanim nadzorovalnim organom; po preteku zaposlenosti ali če otrok dopolni 14. leto, jo odda otrokovemu zakoni-temu zastopniku ali županstvu. Uvedba delavske karte se ne dotika določb obrtnega reda o delavskih knjižicah.

Izpolnjevanje predpisov tega zakona nadzoruje politična oblast prve instance. Razentega se za čuvanje nad otroškim delom nastavijo posebni inspekcijski organi, v katerih nadzorstvo spadajo zlasti obrati, ki so v njih zaposleni otroci. Za nadzorovanje otroškega dela, za poročanje mnenj in predlogov pa nastavijo politične deželne oblasti lahko posebne komisije

za občine ali okraje. Politične oblasti in inspekcijske organe morajo podpirati organizacije otroškega varstva in mladinskega skrbstva. Županstva, šolska vodstva, varuški sveti in obrtni nadzorniki so dolžni, da podpirajo v okviru svojega delokroga vse nadzorovalne organe otroškega varstva pri izvrševanju njihovih nalog. Učitelji na javnih in zasebnih šolah, zdravniki, organi dušebrižnosti in javnega ter zasebnega mladinskega skrbstva, funkcionarji vseh onih društev in družb, v katerih delokrog spadajo zadeve mladinskega skrbstva v najširšem pomenu besede, so zlasti poudarjeni v to, da naznanjajo pristojnim oblastem in organom, če zapazijo, da se kršijo predpisi tega zakona; če jih politična oblast v to pozove, pa so dolžni, da se izjavljajo o otroškem delu sploh in o posebnih slučajih otroške zaposelnosti. — Če politična oblast izve za pregreške, jim mora odpomoči; odtegne lahko delavsko karto, prepove uporabo otroka ali jo dovoli le pod posebnimi pogoji ter uvede v potrebnih slučajih kazensko uradno postopanje.

Prestopki predpisov tega zakona se kaznujejo, v kolikor niso podvrženi po drugem zakonih strožji kazni, od političnih oblasti z denarnimi globami do 1000 K ali z zaporom do treh mesecev, protizakonita uporaba lastnih otrok z ukorom, pri otežkujočih okoliščinah z denarnimi globami do 300 K ali z zaporom do 14 dni. Kdor napeljuje k prestopku tega zakona ali pri njem sodeluje, se kaznuje kakor krivec. Kdor se pregreši proti temu zakonu, mu politična oblast lahko odvzame pravico začasno ali za vedno zaposlovati tuje otroke. To zaposlovanje pa prepove lahko tudi osebam, ki jih je obsodilo ali sodišče zaradi kaznjivih dejanj proti pravici, zaradi oškodovanja mladoletnih in mladoletnikov, ali pa obrtna oblast zaradi protipostavne uporabe ali obravnave otrok. O vsaki kazni po tem zakonu se obvesti varuška otrokova oblast. Denarne globe po tem zakonu se stekajo v občinsko blagajno kraja, kjer je kaznovani, ter se porabljajo za svrhe javnega mladinskega skrbstva.

2. Zakonski načrt o skrbstvenih vzgoji.

Skrbstvena vzgoja je vzgoja pod javnim nadzorstvom v pripravnih družini ali v vzgojevališču na javne stroške. Povod za tako vzgojo je ali v zakrivljenju staršev, kadar povzroča slabi vpliv staršev mladostnikov nastopivšo ali grozečo zanemarjenost, ali v razmerah mladostnikovih, kadar zapada zanemarjenju vsled pomanjkanja ali neuspešnosti vzgojnega vpliva staršev, drugih vzgojiteljev ali šole, ali vsled življenjskih razmer, v katerih raste. Ker se zanemarjenost dostikrat pokaže s tem, da se izvrši kako kaznjivo dejanje, je lahko tudi to povod za uvedbo skrbstvene vzgoje. Skrbstveno vzgojo načeloma določa skrbstveno sodišče; kajti skrbstvena vzgoja pomenja omejitve roditeljskih pravic, kar je pravica varuške oblasti. Pogosto pa je pozvan za odločitev o skrbstveni vzgoji tudi kazenski sodnik. Njegova odločitev se ne razlikuje v nič-

mer od otre skrbstvenega sodišča. Skrbstveni vzgoji namenjeni zavodi so pač ločeni po starosti in spolu, po fizičnih in duševnih posebnostih gojencev, ipak imajo vsi enoten smoter: da vzgoje gojenca npravstveno, versko in državljansko, da mu nudijo dovoljni pouk, ga navajajo k dejavnosti, potrebni mu za poznejše življenje, ter pospešujejo njegov telesni razvoj.

Zavodi so le vzgojevališča, ne pa poboljševalnice. Sedanje poboljševalnice se sicer lahko in naj se tudi uporabijo za skrbstveno vzgojo, a prilagoditi se morajo docela vzgojnemu načinu drugih zavodov. V krog skrbstvene vzgoje se pritegnejo tudi vzgojevališča, ustanovljena in vzdrževana od zasebnih družb; nadaljne zavode morajo ustanoviti dežele, ozir. okraji ali občine, zlasti one, v katere se oddajajo v skrbstveno vzgojo po pravoreku kazenskega sodnika, priredi država. A vzgoja v zavodih ni edina oblika skrbstvene vzgoje, marveč se računi s tem, da se mladostnik čimpreje odda pripravnici družini, ali če je že dovolj star, v uk ali na delo. Le da ostaja gojenec tudi nadalje še pod javnim nadzorstvom ter se vsak hip lahko zopet prevzame v zavod. Sploh obstoja pri volitvi vzgojnih metod največja svoboda. Če obeta nadzorstvo v domači družini uspeh — zlasti, če je zagotovljen obisk dnevnik zavetišč in podobnik varovališč — se poizkusi lahko tudi to sredstvo skrbstvene vzgoje.

Postopanje pripada prostovoljnemu sodstvu; vse potrebne poizvedbe se doženejo uradnim potom. Potrebne pobude dobiva skrbstveno sodišče od oblastni, kazensko sodišče iz podatkov kazenskega postopanja. Razentega je vsakdo upravičen, da naznanja skrbstvenemu sodišču o nastopivšem ali grozečem zanemarjenju mladostnika ali mladoletnika. Skrbstvenemu sodišču se za podporo pri njegovih različnik nalogah, zlasti za nadziranje v družinah, dajo na razpolago zaupne osebe, tako imenovani oskrbniki (Fürsorger). Proti odločitvi skrbstvenega sodišča se lahko pritoži, a mladostnik sam se lahko posluži tega pravnega sredstva le, če je dopolnil že 16. leto.

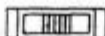
Izrek skrbstvenega in kazenskega sodišča se omejuje na odreditev skrbstvene vzgoje. Skrbstveno sodišče nima pregleda o vseh danih možnostih, kjer se mladostnik lahko nastani, obenem pa je proizvodba skrbstvene vzgoje le upravna zadeva, zato skrbstveno sodišče lahko le da svoj nasvet in se izreče za najprimernejši način izvršitve. Ta sama pa pripada deželni komisiji (ali narodnostno urejeni brez ozira na deželne meje) ki obstoja iz političnega uradnika kot predsednika, drugega uradnika tega oblastva kot poročevalca, sodnika, določenega od deželnega nadsodišča in dveh zastopnikov deželnega odbora. Deželna komisija si privzame lahko še enega šolnika in enega psihiatrično izobraženega zdravnika, posluževati pa se sme tudi v deželi obstoječih organizacij otroškega varstva in mladinskega skrbstva. Kazensko sodišče izvrši mladinsko skrbstveno vzgojo lahko samo, če je to mogoče v državnem za-

vođu, drugače pa se tudi to sodišče obrača do deželnih komisij. Po 18. letu se nedoletniki več ne oddajajo v skrbstveno vzgojo. Navadno sploh ni dovoljeno ogroženega mladostnika takoj vzeti iz njegove okolice, a če se polkaže zato potreba še med sodnim postopanjem, se vendar oddajo v posebne, zato določene zavode. V času, ko so v teh zavodih, se opazujejo tudi telesne in duševne zmožnosti mladostnikov, kar omogoča, da se po končnem postopanju izbere zanje pravilna vzgojna sredstva. Stroški za tako začasno nameščenje se obravnavajo kakor oni za stalno nameščenje. Skrbstvena vzgoja se konča najkasneje z dovršenim 21. letom ali s prejšnjim vpoklicem k vojakom. Konča pa še tudi, če se je vzgojni smoter dosegel ali če se izkaže, da je to nemogoče in je nadaljna skrbstvena vzgoja brezuspešna.

Tozadevno odloča deželna komisija, pri skrbstveni vzgoji, uvedeni od kazenskega sodišča, pa skrbstveno sodišče. Na to se obrača tudi v slučaji, kadar deželna komisija še zahteva nadaljevanje skrbstvene vzgoje. Do take prošnje so upravičeni najbližji sorodniki gojenčevi, po dovršenem 16. letu pa ta sam, kakor tudi organiki neposredno vidijo vzgojo. Da se oblastva brez potrebe ne nadlegujejo, se sme vlagati nova taka prošnja šele šest mesecev potem, ko se je prejšnja odbila; le domača komisija in predstojnik zavoda sta izvzeta iz te določbe. Skrbstvene vzgoje se gojenec osvobodí ali brezpogojno ali proti preklicu. V tem slučaju se dajo gojencu posebna navodila ter se mu naloži, da mora naznanjati svoje bivališče; lahko se pa postavi tudi pod skrbstveno nadzorstvo.

V skrbstveno vzgojo se oddajajo načeloma le domači državljani; inozemci samo takrat, če določa to meddržavna pogodba. Vsi v to določeni zavodi so pod državnim nadzorstvom, ki prevzema tudi večji del stroškov. —

Dalje prih.

FRANČEV:

O. SEINIG IN NJEGOV „DRUGI“ VZROK.

(Konec.)

S tega stališča šele bomo docela razumevali vrsto šolskih laži, ki so se doslej vsled nezadostne analize napačno obravnavale ter se metale z drugimi na »isti kup«. --- Če napademo otroka s prastarim vprašanjem iz raja: »Zakaj si to storil?«, pove tudi danes (kakor svoj čas »stari Adam«) še vedno »drugi« vzrok! — Naravni postopek, včeraj in danes in — jutri isti! Če nam ni dovolj, zakaj ga izzivamo?

To dejstvo opazujemo lahko pri posameznikih, pri korporacijah, pri individualnih prvega, drugega in tretjega reda, kakor tudi pri celih narodih in pri njihovih govornih organih, njihovih zastopnikih. Kar se tiče zadnjih, nas je poučila zlasti svetovna vojna, da diplomatične razlage velike dogodke le »utemelje« (ne razjasné!), za te svetovne dogodke takorekoč miselne vzroke povedo, najdejo besede ter hodijo poleg njih; tako da so le polegidoči izrazi človeških možgan, ki morajo vendarle kaj reči k dogodkom, razvijajočim se z naravno potrebo, a ne hodijo popolnoma vzporedno z ozirom na njihov razvoj, ali kakor pravi Fr. Mauthner: časih za njimi šepajo, časih pa zadenejo tudi vštric. Vse to pa zaradi prevare drugih ali zaradi prevare samega sebe: vedno pač slišimo iz vsega »drugi vzrok. Zapleteno kovarstvo diplomacije hodi le deloma (z nekoliko histereze »šepanja zadaj«) vštric s komplikacijami svetovnega dogajanja. Ker se odigravajo naravna in svetovna dogajanja po zakonu najmanjše mere sil, so spremljajoči, odigravajoči izreki učenjakov in diplomatov, obojestransko takorekoč etikete za objektivno se odigravajoče naravne potrebe. Smatrati smerno, da se rabi »drugi« vzrok čisto le za krinko, ker se je spoznalo, da je prinašalo v vojni (v boju za obstanek) zakrinkinge koristi: odtod izhaja peteta previdarna, četudi navadno precej podzavedna uporaba »drugega« vzroka.

Če imenujemo v objektivnem (zunanjem svetu) vzajemno delovanje dveh določujočih činiteljev, ki pod prav gotovimi, več ali manj potrebnimi pogoji (ki jih združimo lahko pod imeni konstelacija (stanje) in h katerim štejejo lahko tudi katalizatorje, povzročitelje dispozicije) povzročata relativno novo po stanju današnjega prepoznanja kavzaliteto (causa-vzrok)*, so docela skladni prestopki odsevnega sveta (postopne komplikacije v možganih) postopki logike.

Zanimivo je, preiskavati, v koliko poslednji prestopki ali pravzaprav stanje spoznanja nazadnje imenovanih postopkov, (logičnih) postopkov v možganih šepajo za objektivnimi postopki v zunanjem svetu. Nadvse zanimivo je nadalje tudi, plaziti se naprej po vzporedni poti, da se znabiti najde, koliko je postaj, ki v resnici so, pa jih mnogi še niso spoznali, zaradi nezadostne analitične vaje. Saj za prav velike dvomljivce se lahko reče; tu ali tam je še praznina. Tusem ali tja še spada ta ali oni element, ki ga je ta ali oni, ki je vaju. Že spoznal, mnogim pa še ni poznan; ali pa element, ki ga pričakujem tam v čisto določeni obliki; le pazi, prijatelj, ga že še najdeš!

Ta postopek je gotovo izven sugestije; to prizna pri resnem raziskovanju vsakdo, ki se ne boji, naprej prodirati v notranjost, ali pa odklanja, da bi obupal pred koncem. Pravtako pa je tudi izven »za to prikrojenih misli«. Razmerni shema bi bil torej naslednji:

* Da označim to razmerje še točneje, je imenujem gamoiditeta.

Postopki v A organskem, B neorganičnem svetu in C v možganih.

A. Predniki (starši, gameti [stvaritelji, zakonci od γαμέω, gaméo = vzamem v zakon] parentes [roditelji, roditelji, stvaritelji].	Ginoid. mati, makrogamet (μακρός, makrós = veliki). Android: oče, mikrogamet (μικρός, mikrós = mali).	Otroci, potomci, „prolet“* (potomstvo pri rastlinah in rečeh).
B. (Dogodek, postopek). Starejšo dejstvo ali vzrok.	Ginoid: causa movens, notranji učinkujoči vzrok. Android: causa efficiens, zunanji vzrok, dražljaj, povod	Efektum, učinek, produkt (efekt).
C. Postopki v možganih: premise (predpogoji), sklepi.	Maior (gornji stavek). Minor (spodnji stavek). ————— raisons ?	Nasledovanje, konkluzija, (consecutio, consequence).

Sledeče (succedens), ali boljše: Že narejeno (prolet, produkt, ustvarjeno), kojega »spol« je skrajša še nedoločljiv, postane pozneje lahko spermatid ali ovalum, oče ali mati, causa efficiens ali causa movens, splošno; android. Zanimivo bi bilo določevanje genealogij (spolnih sleditev) v neorganskem svetu. Bili bi to telesni registri, kjer vsakokratna dobrota vsebine, notranjosti, duševnega, sploh ne prihaja v poštev, se niti ne preizkuša. Plodnost »duha« ima lastno genealogijo za se. Tudi v neorganskem, v stroju. Imanentne (notranje) duševne vsebine (ali po Reinkoju; dominante, duševne pogojnosti strojnega sistema) so komaj da odvisne od telesnih gametov, od obeh causae. Tu je zase ontogenetiški (»razvojno zgodovinski« v prirodoopisju) in filogenetiški (rodovnozgodovinski« v prirodoopisju) razvoj. Primerjajmo stoletja trajajoče poizkuse, da se udelevi misel (na pr. problem letalstva, parobroda s pogreški in s skočnimi koraki in s sporadično nastopajočimi geniji).

Najtežje je pri možganskem dogajanju. Preučevati je treba nam neznan v nas s sredstvi analogijskega sklepa. Če gre gamoidni postopek ka vzalite te takorekoč skozi povečevalno steklo, skozi ognjišče naše zavednosti, postane finaliteta (finis - konec). Treba pa je mnogo duševne vaje, če hočemo nastopiti taka odkrivalna potovanja v lastno dušo: neupogljiva potrpljivost, sveta vztrajnost, zgodnje vstajanje za dne so pogoji!

Kot končni sad te sestavitve, tega sistema, je treba dostaviti še naslednjo paralelo. — Razmnožitev, proizvajanje proletov (po gametah), učinkov, sledilnih prikazov po prastvareh, nasledovanj (je: nasledkov! katera beseda še ni jasna po svojih rabah) po (pre-mitirujočih [predidajočih] sklepkih s enegodi (kakor bi se sodilo na organskem torišču) zaradi variacije (izpremenitve); to smatram le za spremljujoči prikaz; marveč zaradi nove energijske žile.*

* Če se ne doseže s tem razpravljanjem v marsikateri glavi skrajša nič drugega kakor jasno stališče večkrat napačno rabljenih besed v idejskem svetu, v miselskem sistemu, se je doseglo že dosti. Korist pa je, kakor slutijo mnogi, veliko večja.

To nam zelo živo kaže na pr. razmnoževanje diatomej (vrsta alg). A-seksualno (nespolno) ali z našim izrazom, ki je še točnejši: a g a m o i d n o (nezakonisko, nestvaritelno) razmnoževanje poraja vedno manjša bitja. Ker pa je potrebna za nosilca vsake energije in vsakega iz nje izhajajočega impulza gotova snovna nakopičena veličina na vseh višinah, nívóih, mora, ker so energijski impulzi vedno manjši, končno zopet nastopiti (po nekaterih generacijah) g a m o i d n a paritev, s e k s u a l n o r a z m n o ž e v a n j e. Zelo zanimivo je izsledovati analogne postopke v neorganskem svetu. Čeprav so tu zelo skriti. Moralo bi se dati tu najprej navodilo, priti do njih potom poizkusov, ker se skrivajo ta dejstva za najbolj vsakdanjimi prikazi. Pravtako zanimivi so, pa še težje je prijeti te, analogni postopki v možganih. V tem okolišju spoznamo, da se koncem koncev narekuje logika od naklonjenosti ali nenaklonjenosti jaza napram premišljevalnemu problemu, napram ogledovanemu predmetu. Vemo, da pri paroksizmih (mrzličnostih) naklonjenosti, ne le da zadovoljno sprejemamo največje neprijetnosti (bolečino, boleost, grdost), marveč jih občutimo celo prijetne ter so nam dobrodošle. To dejstvo zopet poučno osvetljuje dogodke v zunanjem svetu in sicer najprej očitno v organskem krogu in potem (skrito in težko najdljivo) tudi v neorganskem dogajanju. — Tako nastajajo »drugi« vzroki v najgloblji notranjosti iz naklonjenosti, oziroma nenaklonjenosti, iz ljubezni ali sovraštva, iz simpatije ali antipatije, iz privlačnosti ali odbijalnosti.

Vsa simpatija in antipatija sloni koncem koncev, čemur lahko pritrdimo na pospeševanju ali oviranju celokupnosti ali enega dela iste (A) od strani B-ja.

Privlačnost ali odbijalnost pa ostane lahko p o d z a v e d n a kot simpatija ali antipatija, postane pa lahko tudi z a v e d n a kot ljubezen ali sovraštvo in docela jasno (če se pridruži še razumnost ter se dvigne vse v razsodnost), pogodbeno sklenjena zaveza ali izrazito sovraštvo.

Obe zadnje imenovani stališči se ozirata lahko v različnih slučajih stopnjema na vedno bolj vrednega nasprotnika (na pr. na ravno tako visoko stoječega, duševno in silno enakovrednega, potem tudi na sugestivno lahko vplivaiočega, malo razvidnega, dol do živali, do rastline, do reči).

To je treba pomisliti pri preiskavi le stopnje in vrste stališča!

V splošnem pa moramo priznati, da se dvignemo le tedaj na omenjeno materijo (snov), če znamo izločevati svojo osebno simpatijo ali antipatijo, če smo to premagali. Takrat, le takrat lahko določimo pravi vzrok delovanja (tudi svojega lastnega delovanja!).

Pri tem ni izključeno, da pozneje spet kedaj lahko vlada in da vlada privlačnost ali odbijalnost.

Poglavitno je, da se godi to zavedno in da mora iti stališče skozi očišče zavednosti. Prej omenjene pospešitve ali ovire A-ja od strani (napram A-ju stopnjema in splošno različno visoko stoječega) B-ja so lahko dušev-

nega, kakor tudi telesnega značaja, estetsko-platonske ali grobočutne, za-
develjujejo, ozir. ovirajo lahko najnavadnejše prehranitbene (ali spolne)
potrebe. Ta prehranitbena ali razmnoževalna potreba povzroči na social-
nem ali gospodarskem torišču najhujše vojne, na katere se je treba danes
seveda (če hočejo biti učinkovite) med dvema, približno enakorednima
protivnikoma že dolgo pripravljati. — Če pa objavi kak narod z najvišjega
mesta kedaj »drugi vzrok« za svoja dejanja, je potrebno, da ima ta objava
vrsto laži za privesek. Naj pa ponavlja svojo objavo tudi stokrat, ostane
vedno le »drugi« vzrok in še ne postane resnica!

DR. IVAN LAH:

PATER HIPOLIT IN NJEGOV „ORBIS PICTUS“.

(Nadaljevanje.)

128. Zastopnost te arcnye.¹

Kateri bolan ležy: ta bolnyk, pusty poklicat tiga arcata, ta pošlata
te tepéčo žylo inu ogléda to vodó: scalnico. Takrat on zapiše naprej to
arcnyo na en lystik, katera se perpravlja od arcnarja v apoteki, kir te
arcniske rečy v predálcah, v pukšah inu v flašah se hranio, inu je ali
enu pytje, ali en prah, ali kuglice, ali pogačice, ali en lituvár ali en
žonft. Enu zmasnu življenje inu molitov so ta nar bolši arcnya. Ta padar
cejli te rane inu ture s flajštrami ali s flaštri.

129. Pokopališče.

Ti mertvi so se nekadaj žgali inu ta pepel v eni kruglici gori
hranil; my položimo naše merliče v to jamo ali v ta žark. Postavio teiste
na mrtvaško páro inu pusté teiste nesti s pogrebskim pránganjam na ta
britof ali na pokopališče; od tih pogrebnikov se v ta grob položé inu
pokopájo. Ta grob se s pogrebskim kámenom pokrije inu s pogrebskim
známinjam ocira. Kadar se ta merlič k pogrebu nesae, se zgone ti zgo-
novi inu se ti psalmi pojo inu tu: ta večni pokoy dodejli jim o Gospúd
inu ta večna luč svejti jim, potem se tu pogrebsku opravilu deržy inu
te svete maše beró, debi tih mertvih dušic od terplejnía tih vyc rejše-
ne ter izveličajnie doségle.

130. Comedia ali videžna ygra.²

Na gledoválišču (kateru je prevlečenu s tebihi inu pretegnenu s
firenki) se ygrajo vessele inu žalostne komedije, v katerih se naprej po-
stavio spomyna vrejodne ričy, kakor ta pergodba od zgubleniga syna inu

¹= Ars medica, die Arzneykunst.

²= Ludus scenicus, das Schauspiel.

od njegoviga očeta, od kateriga, po spoznani pregrehi je on lubeznivu zupet bil gori vzet, kadar se je on zupet na dum bil vernil. Ti komedi-anti ali ygravci ygrajo inu djalio preblejčeni; ta norec ali kartizan špasse dela. Mej temi gledavci ti imenitniši sedje v gosposkim sédežu, ta gmajn lúdstvu pak stoyi na placu inu luska z rokami skupaj, kadar mu kaj dopáde.

131. Kauklerya.

Ta kaukler dela mnogitere ogleda vrejdné igre skuzi hitrust inu vgibičnost tiga živóta, on hodi po rokah ali skače skuzi obroč, včassi on pleše v šeme oblejčen ali šemast. Ta taška ygravic kauklá inu igrá s te káuklerske taške. Štrikaplessic hodi inu pleše po štriku inu deržy v rokah gvihntno štango inu se obeissi za eno rokó ali nogó.

132. Fehtarska junaška šula.¹

Ti junaki ali štritovci se za junaštvu skušajo v dvojnim boyu na štritariskim placu štritajoči ali iz (sejkajočimi mečmi ali)² palášmi ali s rátiščami inu s partisánami ali tessakmi ali z (bodečmi)³ mečmy, kateri na špicah so zavézani, de do smerti neránio, ali z mečmy inu s tóllíhi skupaj. Ti metavci per Rimláníh, nekadaj nagi inu z oljam pomazani se eden družiga poprimejo inu se pomujajo inu sylio, kateri bi tiga družiga mogal na tla perpraviti ali okuli vréjči, zlasti z nogo podbyajnítam. Ti pestuvavci se štritajo s pestmy; enu smejšnu štritanie: namrič iz zavezanimi očmy.

133. Žoge ygrá, žoganie.

V žogalnici ali v žogálni hiši se ygrá iz žogo, katero eden zažene inu ta drugi prejme inu nazaj vdari z ragetom, inu letú je enu gosposku ygranie h pogibaníu ali h pretressaníu inu tudi to ročnost inu vgibčnost tiga živóta zadobiti. Ta ballon iz sápo napihnen skuzi to pipo se pod golim nebom s pestjo byje inu pogájna. Žog mojster ali žogálnikar ima skerb čez žogalno hišo. Ti drugi, kateri iz žogo ygrajo se immenujejo žogoygravci, žogauci ali žogabirci.⁴

134. Ygrá z burfli.⁵

Z burfli my ygrámo ali na več očmy ali my méčemo teiste skuzi en livnik ná eno dilico s ciframi (zaznamenovano ali) začérkano ali za-

¹ Dandanes komediantska umetnost.

² = palaestra, die Fechtschul.

³ V rokopisu prečrtano.

⁴ Ta odstavek nam kaže, da so že tedaj gojili nekak lawn-tenis, žogomet itd.

⁵ = leidus aleae = das Brettspiel = igra s kocko.

merkano; inu letú je ena ygra te sreče tib burflavcou inu neprídrih ludy. Iz srečo inn kunštjo se ygrá ta dáma s kameni na ygravski dilici inu s qvartami od qvartopercov. S kúglicami my ygramo na štokándi, ¹ kir sama kunšt veljá. Ta nar kunštniši ygra je ta skakomat, ² v katerem ravnu kakòr dvé vojské ena z drugo se vojskujejo.

135. Tejk za vadle.³

Ti mladeniči se skušajo za vadle téjkat ali na tim ledu z derssanjam v dersavnih čevlah, kir se tudi vosio v senejh: ali na pulju si za známenovajo en mejnik, katériga, kateri hoče dobíti, more doseči ali nikár čez pretéči. Nekadaj so tejkali ti tejkavci za vadle v šrangah h timu čylu, inu kateri je ta pervi taistiga dotékal, ta je za dobil to hvalo inu to vadlo od tiga vadlavskiga sodnyka. V zdajnom času se derže rinke tejki, kir se s to sulico derja na to rinko na mejsti nekadajšniga turnéranja, kateru je z navade prišlú.

136. Otroške ygráče.

Ti pobji v navadi imajo se ygrati ali z májhenimi šniferc kúglicami⁴ ali mečeoči to kuglo v te kegle na keglišču, ali to kugelco z batico gnati skuzi to rinko, ali to fertávko z gajžlo okúli gnati,⁵ ali s pihávníkam inu iz samustrom⁶ streljati ali na berglah hoditi, ali na gugalnici ali vuškalcici se májati, inu gugati ali vučkati.

137. Krajlestvu inu dežella.⁷

Veliku mest inu vassy sturé eno deželo inu enu krajlestvu. En krajl ali en fúršt ima svoj sedež v poglavitnim mesti, ti žlahtniki, frayerji inu graffi stanújejo po tih okrog ležečih gradéjh, ti kmetje po vasséjh, ti meščani v tih mestih. Na tih čolničovanih ali vožnivih vodáh inu cejstah imá ta fúršt svoje colske hiše, kir od tih mimú vozeočih inu potujhčió to brodovino, muto inu coll se pogéruje inu terja.

(Pride še.)

¹ = biljar.

² = šah, šah-mat.

³ cursus certamina, Laufspiel.

⁴ = fernikule.

⁵ naš „volk“.

⁶ pihavnik = Blasrohr, samuster (?) = Armbrust, arcus, lok (najbrže bi moralo stati: samustrelom).

⁷ = Regnum et regio, das Reich u. Landschaft.

IZ ŠOLSKEGA DELA.

Čaranje na ledu.

(Poizkus vzgojne — učne slike.)

Med prostim ljudstvom je še globoko vkoreninjena vera v različne vraže, čarovnije in čaranje. Brezdvomno je šola in čtivo tudi v tem pogledu že ugodno vplivalo na ljudsko mišljenje, a popolnoma teh praznih ver še ni odstranila. V teoriji vsakdo zanika mogočnost čudežnih dejanj — seveda z izjeto verskih čudežev, o katerih pa tukaj ne govorim — v praksi pa se to zanikanje le prepogosto prevrže v nasprotno. Da je vera v različne vraže po mestih še ravno tako razširjena kakor po deželi, bo pač vsakomur znano. Vznok teh žalotnih pojavov leži v človeški naravi, ki vedno koprni za nejasnim in čudežnim, ki najde svoje najgloblje zadoščenje v mistiki.

Seveda nam je biti pri presoji vraž precej previdnim. Ni še vse vraža, kar se nam tudi na prvi pogled kot taka zdi. Za primer raj navedem dva slučaja: prvega iz vsakdanjega kmečkega življenja, drugega iz aktov neke sodnije v Nemčiji. Če kdo položi nož na mizo tako, da je obrnjena ostrina navzgor, ga naš človek takoj opomni, češ: Hudič si brusi kremplje na nožu. Ali je to vraža? Nikakor! Humoristično bi rekel, da je to pedagoško sredstvo v drastični obliki. Otrok si bo gotovo premislil drugič spet tako položiti nož in da se s tem prepreči marsikatera nezgoda, je jasno. Drugi primer: Po Nemčiji se je klatil pred par leti mož, ki je z zavezanimi očmi natančno čital vsebino popisanega in zloženega lističa papirja. Ker je ob enem tudi prorokoval bodočnost, je bil naznanjen sodniji. Svojo »umetnost« je moral pokazati pred zdravniki, psihiatri, profesorji in duhovniki; in glej, vsi so sodnijsko protokolirali, da res »vidi« z zavezanimi očmi in da je vsaka sleparija izključena. Pri vseh poizkusih je pravilno čital vsebino lističev, ki so imeli najrazličnejšo vsebino. Zanimivo je med drugim to, da kot matematično neizobraženi ni čital a^2 (a kvadrat) temveč a in zgoraj majhna dvojka. Torej znamenje, da je res »gledal«. — Eksaktna veda naravoslovje mora molče priznati, da tega pojava ne more razložiti z dosedanjimi naravnimi zakoni. Velevažno pri tem je, da povdarjamo z dosedanjimi zakoni. V tem trenutku izgubi cela stvar nimbos čudeža in postane naraven pojav. Česar ne razumemo, ali si ne znamo razložiti, še nikakor ni čaranje, temveč je naraven pojav, katerega si poiskujemo na kak način raztolmačiti. To bi bila formula pravila, ki bi morala igrati tudi v ljudskošolski vzgoji vlogo. Seveda, s samimi besedami ne bomo dosegli ničesar. Poiskati si moramo tudi tukaj za teore-

tičen stavek praktičen primer. Tak primer naj bo sledeča učna slika, kateri bode marsikdo oporekal, da je teatarska; naj bo, če le doseže svoj namen.

»Kdo je že kdaj videl strah, sploh, kdo verjame na strahove?« vprašam učence in učenke svojega razreda, ki tvori višjo stopnjo. Po razredu završi od vseh strani, da strahov sploh ni, da še nihče nikoli ni videl strahov, da je oni le zadnjič mislil, da je bil strah, pa je bil maček, itd. itd. Slab psiholog bi bil, če ne bi znal, da so vse te izjave le posledice različnih sugestij, ki so vplivale na otroke deloma doma, deloma pa v nižjih razredih. Če pa se pojavi le malenkostna protisugestija od zunaj, ali pa tudi autosugestija, pa razpade ta kategorični stavek v prazen nič, in deček ali posebno deklica jo drgetaje odkuri pred »strahom«.

»Pa na čarovnike ali coprnjake vendar verjamate?« Odgovor isti kakor zgoraj. »Ali mislite, da se ne najdejo ljudje, ki imajo čudno moč v sebi, da lahko čarajo ali coprajo?« Otroci me čudno pogledajo. Brezdvomno preiščujejo, kaj pravzaprav hočem. Sicer bolj počasi, vendar dobim tudi sedaj odgovor, da ne zna nihče čarati.

»Zadnjič sem nekje videl, kako je k bolnemu otročičku stopila ženska s ponvico v roki. V ponvici so bile različne goreče rastline. S tem je šla trikrat okoli zibelke ter pri tem nekaj mrmrala. Hotela ga je gotovo ozdraviti. Ta ženska pa je gotovo čarala?« Par učencev se oglasi, da so to že videli. »Prej ste rekli, da ne zna nihče čarati, sedaj pa vidite, da čarajo tudi pri nas«. Učenci so nekoliko v zadregi. Gotovo bi se našel ta ali oni in znal povedati, da tisto čaranje najbrž nič ni pomagalo, a jaz porabim to zadrego za svoj »bluf«.

»V stari knjigi sem čital tujo besedo, ki ima v sebi tajno moč. S pomočjo te besede in gotovih znamenj je mogoče napraviti zelo čudne reči; da, otroci, s pomočjo te besede lahko copramo«. Razume se, da sem izgovarjal te besede z najresnejšim obrazom in zato je nasmeš, ki se je prikazal na nekaterih ustnicah, zopet izginil. Nihče me ni vprašal, kakšna je ta beseda, pač pa so vse oči vpraševale, kaj pravzaprav hočem. Tako še me niso slišali govoriti.

»Da spoznate, da govorim resnico, hočem napraviti poizkus. Vendar pripominjam, da se ne sme nihče smejati, sicer izgubi ona beseda svojo čudno moč. — Kdo je že z ledem kuril? Kaj ne, to ne gre! In vendar boste videli, da se bo s pomočjo te besede iz leda dvignil plamen. Vzamite si klobuke in robce; iti hočemo k mlaki pred šolo«. Veselo presenečenje! Prvič za to, ker gremo ven, drugič pa zato, ker bo tam najbrž kaj zanimivega. —

Mlaka je pokrita z debelo ledeno plastjo, samo tupatam so v ledu beli, okrogli kolobarji, ki so ponekod po vrsti nakopičeni drug na drugim.

Učenci se postavijo okrog mlake, jaz stopim na led. »Tukaj imam vžigalico in nož. Prižgati hočem led. Kakor vidite, seveda ne gori. Sedaj pa hočem porabiti ono čudno besedo in ta-le nož«.

Predrem z nožem led na takem mestu, kjer vidim, da se nahaja posebno velik mehur. S prižgano vžigalico v neki izgovorim slovesno tajinstveno besedo »Akrabarabra«, izmaknem nož in iz nastale špranje se dvigne visok plamen. Učinek pri otrocih je velikanski. Psihologičen proces, ki se v njih vrši, mora biti nad vse zanimiv. Sigurno je do tega trenutka še nadvladovala šolska sugestija: Čarati ne zna nihče! A goreči led jim je bil popolnoma nerazumljiv. Na obrazih se je izražalo strmljenje, celo strah. Gotovo večina učencev sploh ni poskušala tega pojava naravno razložiti, temveč se je takoj udala sugestiji, da je to čarovnija.

Porinem nož v drug kolobar. »Govorite vsi za menoj »Akrabarabra«. Bolj zamolklo in nesigurno so govorili nekateri za menoj. Uspeli je bil seveda sijajen. Samemu sebi sem se zdel, kakor zdravnik, ki obrizgne pri ceplenju v organizem strup, a s tehtnim prevdarkom, naj obvaruje pozneje telo pred katastrofalno boleznijo. S tega vidika moramo tudi presojati ves »hokus pokus«, ki sem ga vprizoril na ledu. Vse babjevernosti, vraže i. dr. so več ali manj zvezane s takimi svečanimi ceremonijami. S prevdarkom sem jih zato tudi jaz porabil. —

»Otroci, v šoli ste vsi enoglasno trdili, da nihče ne zna čarati; kdo se upa to še sedaj trditi?« Nobenega odgovora. Nekateri se smehljajo, večina pa je v zadregi. »Ker vsi molčite, ste torej prepričani, da znam čarati. Najbrž imate sedaj strah pred čudodelno besedo »Akrabarabra«. Poglejmo si, kje je pravzaprav gorel led. Tukaj le! Ali je kaj posmojen? Ne! Manjka ga tudi nič! Tukaj je le špranja, ki sem jo naredil z nožem. S špranje priteka počasi voda. Torej je led predrt. Ta led pa mora biti čudno tanek, da sem ga tako lahko predrl. Praviš, da je samo tu tako tanek, kjer so ti beli krogi. Poglejte, tam imamo tudi take kolobarje; bodite popolnoma tihi!« Porinem nož v led in ga spet izmaknem. Slišati je lahko živžiganje. Kmalu nato se prikaže voda in bela barva izgine. Otroci so to seveda opazili in mi tudi povedali. Pri drugem kolobarju sem dal učencu nož in vžigalico in glej, brez čaranja se je prikazal plamen. Začuden ga vprašam, ali je izgovoril besedo »Akrabarabra«? Ne! — Pa se ti je vkljub temu užgal?« — V mladih možganih se je že delj časa svitalo in sedaj je zbruhnilo na dan. Vzhičene glasove prekinem: »V šolo!«

Med potom so se seveda med učenci vršile visokoučene diskusije. V razredu sem jih pošteno prijel. Nočem vsega tukaj ponavljati, temveč omenim samo, da se je vse osredotočil v stavku, da pri čudnem pojavu nikakor ne smemo misliti na čarovnijo, temveč si poizkušajmo pojav razložiti naravno. Če si ga ne moremo razložiti, je to znamenje, da premalo znamo. Zapomnimo si, da rabijo sleparski ljudje čudne besede, reči in de-

janja samo zato, da bi nas ž njimi premotili in napravili vtis, kakor da res kaj znajo.

»Tudi vi, otroci, ste začetkoma mislili, da gori led zato, ker sem izgovoril besedo »Akrabarabra«. No, sedaj ste gotovo prišli do prepričanja, da ima ta beseda ravno isto moč, kakor če rečem »fižol«. Vendar pa si še ne znate razložiti, kaj je vzrok, da je iz leda švignil plamen. O tem se hočemo sedaj učiti.« —

Nadalje učne slike ne bom razpravljal. Omenim samo, da je močvirni plin najmočnejši ogljikovodik (CH_4). Posebno v stoječih vodah živi nebroj mikroskopično majhnih živalic — takozvani plankton —, ki posebno jeseni v ogromnem številu poginejo in padajo na dno. Razven živalskih teles nahajamo tamkaj tudi pogreznjene rastline, ki jamejo istotako razpadati. Ako se ta razpad vrši pod istočasnim zadostnim vplivom vode in zraka (kisika), potem začnejo telesa prahneti. Drugačna postane stvar, ako zrak nimá dostopa, kar se posebno takrat zgodi, ako pokrije odmrla rastlinska in živalska telesa plast zemlje. Takrat jamejo telesa trohnети ozir. gniti. Pri trohnenju se tvori plin ogljikovodik, ki uhaja skozi mlaj — tamkaj lahko dostikrat opazujemo luknjice, ki so podobne vulkanom — in vodo ter nazadnje mehurček izgine na površju. Tudi pozimi se to razkrajanje ne ustavi popolnoma, ker je toplota na dnu ribnika vedno plus. Če je površina vode pokrita z ledom, plin seveda ne more uhajati, temveč se pod njim nabira. Ker je toplejši od leda, ga tudi razpušča in zato najdemo često na večjih stoječih vodah, ki so zamrzle, večje odprtine. Če pa se ne tvori v tako veliki meri, potem je pod ledeno odejo vjet in mi ga lahko rešimo. Ker je sestavljen iz ogljika in vodika seveda gori. Zanimivo je, da iz naraščajoče in pojemajoče tvorbe močvirnega plina lahko sklepamo na vreme; kajti če pojemá zračni tlak, narašča tvorba močvirnega plina.

Po obravnavi močvirnega plina kaže, da sežemo v zgodovino naše zemlje in si razjasnimo nastanek premoga. Proces je isti kakor v ribniku, samo v dosti večji meri. Tudi tam so se tvorili močvirni plini, ki so ali uhajali, ali pa so ostali pod zemeljsko plastjo, ker je niso mogli predreti. Ker se to razkrajanje venomer vrši, so ti plini dočakali današnji dan, in so kakor gnusen a obnem grozen zmaf, ki čuva svoje bogastvo — premog. Pa človek hrepeni po bogastvu in prodira v zmajevo kraljestvo. Toda gorje če zadene na njega. Bogve, koliko rudarjev je že postala žrtev zmaja — plina. — —

Tamkaj, kjer otroci že poznajo močvirni plin in njega lastnosti, je seveda ta vzgojna učna slika nemogoča.

Rudolf Rakuša.

NARODNO BLAGO.

Slovenski pregovori, prilike in reki.

Nabral Fr. Kocbek.

(Dalje.)

Pri malem se začne, pri velikem se jenja.
Pri meni je vse enako: ali je svetek ali potek.

Prisiljeno ni nikdar opiljeno.
Proti curku se ne more plavati.
Proti vodi je težko plavati,
Prtena gospoda — gospoda po večerji lačna.

Prva (žena) je bila zlata, druga srebrna,
tretja pa še svinčena ni.

Prva sreča, prazna vreča.

Prva zamera je boljša ko druga.

Prvi dobiček ne gre v mošnjiček.

Prvi je sosed, nego oče in mati.

Psu daj kost.

Pšenico seje, koprive žanje.

Pust gre v Milan, pa ne pride leto dan.

Rabelj je brez usmiljenja.

Razšli so se kakor rakova deca.

Rdeč je kakor kuhan rak.

Reči ali pa sam teci.

Reči, kar hočeš; resnica se preklicati ne da.

Recimo malo, pa pravo.

Rekla sova senici: debeloglava!

Repa in korenje, slabo življenje.

Resnica ne pusti ničesar na se obesiti.

Resnica se ne more nikdar z lažjo poljubiti.

Resnični prijatelji so redko sejani.

Ribarija je loterija.

Robato poleno se brz vname.

Roka roko umije, noga nogo spodbije.

Sadje je začelo dozorevati.

Saj nimam četirih rok.

Saj se vse brez truca zanuca.

Sama prela, sama šila, so najlepša oblačila.

Sam delal, sam jel, sam pil.

Sanje so prazne špranje.

Sanj je laž, a Bog je istina.

S čim režeš, s tem se vrežeš.

Sebi človek najmanj sveta vé.

Scdem let brez duše živi.

Senca visokih dreves se daleč razteguje.

Se potim, kakor miš v kópi.

S hrupom ni nič storjenega.

Sila ni mila.

Sit volk lahko čez mejo gleda.

Si židane volje kakor svatje.

S komur sem se rógala, s tem sem se dičila (množila).

S konca jezika se rado zmika.

Slušnja dolga šola, draga brušnja.

Skušnja je kos preroka.

Slab groš več ljudi pozna.

Slabo orodje je cesta k zamudi, mojstra okrado in delavca utruđi.

Slabo, če treba lovskega psa na lov nesti.

Slabo je, kadar se glád za žejo oženi.

Sladko je meso polhovo, ali je krhko drevo bukovo.

Slepoti ne pomagajo očala.

Slovan — tlačan.

Služila lisica volku, pak je kožuh zgubila.

Smola ne pride nikdar sama, tudi ako obišče najvišje glave.

Smrđi ko čap.

Smrt nič ne vpraša, po svoje se obnaša.

Smrt vsem skrbem v okom pride.

Snaga in red vzdržuje svet.

Snaga je Bogu in ljudem draga.

Snaga ne sega samo do praga.

Sneg božičnjak je železnjak.

Sneg ima dostikrat tek.

Sobotna prelica, nedeljna vodarica ni nikdar prava gospodarica.

Sokol leti s perjem, a ne z mesom.

Solnce sveti, dež hodi, slepari se ženó.

Sosedov hlev ne bi bil pogorel, ko bi ne bilo tobaka.

So si podobni, kakor bi jabolko razpolovil.

S prstom kaže, z jezikom pa laže.

Sreča dela prijatelje.

Sreča je priprostim prava mati.

Sreča se ne pusti za nos voditi.

Sreča ti pevala na vse štiri strani.

Stara kosa navadno boljše reže kakor nova.

Star človek je sam sebi na poti.

Starega konja ne naučiš jahati.

Star kozel ima trd rog.
 Starši nabirajo, sinovi tratijo, vnuki stradajo.
 Stoječa voda se usmradi.
 Strah ima velike oči.
 Strah v malem mestu stoji.
 Strast pijančevati je rja, ki zdravje razjeda.
 Strela iz višine udari izdajalca domovine.
 S starim se novo varuje.
 S tujo roko lahko po kačo sežeš.
 Suha streha ne kaplja.
 Svatjo so židane volje.
 Svet brez človeka, nebesa brez Boga.
 Svet gre okolu, a solnce po polju.
 Svoja doma, svoja volja; tuja doma, tuja volja.
 Svoji k svojim.

Še las ne pade z glave brez božje volje.
 Še zajec rad teče tje, kjer se izleže.
 Šiba čini beli kruh jesti.
 Škodoželjni nevošljivec je svoje sreče morilec.
 Škorpion sam sebe umori.
 Škrjanec nizko živi, a visoko Boga hvali.
 Šla je mlačka po salo, pak je vse skupaj ostalo.

Ta ima že shranjenega mačka.
 Ta jih ima za ušesi.
 Ta se je s kruhom stepel.
 Ta si lahko poje, kdor prebiva svoje.
 Tat ima noč za dan; vest ga skli, da ne spi noč in dan.
 Tat in lažnik sta rojena brata.
 Tatovi imajo kosmato vest.

Terice pri hiši, sv. Duh od hiše.
 Težki vozi škripljejo.
 Težko hiši, ki nima gospodarja, težko vojski, ki nima poglavarja.
 Težko je tistega voditi, ki sam neče hoditi.
 Ti gospod, jaz gospod, kdo bo pa konja sedlal.
 Tiha voda breg spodjeda.
 Ti je mačka kvas pojedla.
 Ti meni luč, jaz tebi ključ.
 Tinteži so vinteži. (Logarska Dolina.)
 Ti sebi med, meni pa pelin.
 Ti se ne smeš hvaliti, ampak drugi naj te hvalijo.
 Tisti denar je gotov, ki ga človek v pesti drži.
 Toliko mora človek usta odpreti, kolikor slupa požreti.
 To so bile — bale.
 To ti je slano in brez soli.
 Trdosrčnik bi dal ubogemu kamen za kruh.
 Trikrat mora imeti človek pomoč, ko se rodi, ko se ženi in ko umrje.
 Trudnemu je lahko postiljati.
 Tudi beseda ubije človeka.
 Tudi cesarjeva sirota se pozna.
 Tudi muha konja vpikne.
 Tudi naša mačka če sala imeti.
 Tudi pri živini je čerja prva stvar.
 Tudi Turek je naš bližnji.
 Tuja zemlja človeka ubija.
 Tuji koti so ozki, tuje klopi trde.
 Tumpast nos je malokakej reči kos.
 Tužen oni, ki hodi s svojima nogama, a s tujim razumom po svetu.

(Konec prih.)

SLOVSTVO.

Al. Štebi: »Demokratizem in ženstvo« je drobna knjižica, ki jo je izdala Slov. Soc. Matica med svojimi propagandnimi spisi. Danes, ko čutimo, kako se preračamo, ko kažejo vsa znamenja, da vstopamo v dobo, ki bo stavila nove temelje na razvalinah starih, je vseh kulturnih organizacij prepotrebna naloga, da potom žive besede, kjer je mogoče, ali vsaj potom tiska raziasnujejo narodu pojme, ki jih v srcu že čuti. V nas samih je bodočnost in kolikor bolj nam je

iasna v nas samih, toliko lažje jo bomo oblikovali ter jo realizirali. S tega stališča pozdravljamo propagandne spise z zdravim, krepkim jedrom; kot tako pa priznavamo osnovo, na kateri je zgrajena ta knjižica, namreč: »V delu, da se uredita javna in domača vzgoja za »pravico do svobode«, je poslanstvo žene v današnji dobi; ozir. je »poslanstvo tudi žene«, kaiti »naše ženstvo se mora prebuditi iz apatičnosti, mora biti na iasnem o svojih nalogah, o potu in cilju, pot in cilj pa morata biti realna, pri-

merna stremlienju vsega naroda«. Tako prebueno ženstvo pa mora hoditi skupno z vsemi narodnimi činitelji, da pomaga preskrbeti narodu vzgojo, ki mu je v prvi vrsti potrebna za idealni in realni obstanek. Da pa mora zahtevati in tudi dobiti žena v demokratski dobi v prvi vrsti svojih političnih pravic, pritrjujemo, zakaj poleg »volje za tako delo morajo imeti tudi moč za to delo«. V dobro štejeemo pisatelji, da stoji pri dosežju te moči na docela realnem stališču ter zahteva za ženo ono vzgojo, ki ženi edino pripada. Ne vsiljevanje v moške poklice, duševni dvig in duševna kultura je smoter, ki mora stremiti do niem ženska vzgoja tako osebna kakor socialna; drugače se ji prineti, da konča kot delovni stroj, dočim se ji je obetalo, da postane človek. Pri ženski vzgoji moramo vedno pomniti, da je njena najvišja zahteva materinstvo v najširšem pomenu besede, zato pa, pripisujemo v tej knjižici največjo važnost 4. odst. »Materinstvo«, s katerim se tudi strinjamo, da naj si bodo v niem zahtevane naloge in zahteve utodistične. Resnica je namreč, kar trdi norveška pesnica Selma Lagerlöf, da je ustanovil državo mož, a dom žena; a kakor brez te socialne naprave v polnem obsegu pomena in mogoča drva, tako ima tudi žena pravico, da »izvojuje svobodo v družinskem življenju, da si pribori državljanske pravice, da pomaga razdirati razmere, ki so kvarne razvoju družbe in posameznika«. A če pristavimo, da v prvi vrsti v krogu materinstva, smo označili tudi svoje stališče. —

Knjižico pa, kakor je drobna, priporočamo v razmišljanje ter ji želimo, da najde pot po domovini na široko, kakor to zasluži.

Pav. Flerč.

Prof. dr. K. Štrekeli: Historična slovnica slovenskega jezika. — To delo namerava izdati »Zgodovinsko društvo« v Mariboru, ter vabi na subskripcijo s posebnim pozivom, iz katerega posnemamo:

»Zgodovina jezika je eden glavnih delov kulturne zgodovine vsakega naroda. Tudi pri Slovencih se že davno čuti in se je že večkrat povdariala potreba historične slovnice. Imamo sicer nekoliko poizkusov in

raziskav raztresenih po raznih knjižicah, nimamo pa celotne slike zgodovine našega jezika.

Ti razlogi so vodili Zgodovinsko društvo v Mariboru, ko se je odločilo posredovati, da izide historična slovnica slovenskega jezika. S tem večjim veseljem pa smo se odločili za izdajo, ker je historično slovnico spisal priznani strokovniak, dok. graški vseučiliški profesor dr. K. Štrekeli.

Na žalost sicer ta slovnica ni popolnoma dovršena, obsega pa vendar najvažnejša poglavja. Neizmerna škoda bi bila, ako bi delo ostalo v rokopisu. Znova bi bilo treba obilo truda, ki bi se lahko uporabil za izboljšanje in spopolnjevanje dela.

Knjižica je seveda znanstvena, a je društvo ne more izdati kot svojo redno publikacijo, ker presega njegov ožji delokrog in zmotna sredstva. Delo bo imelo pomen za ves naš narod in za vse, ki se zanimajo za slovenski jezik.

Društvo je odvisno le od malega števila svojih članov in nikakor ne zmore samo tega novega bremena. Tudi Trstenjakovega sklada ne sme rabiti v ta namen, ker je ustanovljen le za objavljanje arhivalnega gradiva in podporo mladih historikov. Da se torej omogoči izdajo historične slovnice, je potreba izredne pomoči velikodušnih podpornikov in prijateljev.

Obrača se tedaj na vsa naša kulturna društva, vse naše denarne zavode, na vsakega našega rodoljuba, da pride s svojim prispevkom na pomoč. Veliki in majhni doneski bodo pomagali društvu, da bo izvršilo to svojo kulturno nalogo in s tem povzdignilo in obozgatilo našo znanost; saj nam za to jamči že pisateljevo ime.

Delo bo obsegalo 20 do 25 tiskanjih pol. Cena se seveda danes še ne more točno določiti, kajti odvisna bo od podpor, števila naročnikov in izprememb pri cenah tiskarskega materiala. Gotovo pa ne bo presegala vsote 10 K.

Ljubiteljem slovenskega jezika priporočamo, da se množestvilno odglase temu pozivu, ker le tako lahko izide to znamenito delo čimpreje. Uredn.

RAZGLED.

TO IN ONO.

Prof. dr. Fr. Krejčí je obhail 21. avg. letos 60-letnico svolega roistva. O znamenitem češkem učeniaku prinašamo o priliki tega jubileja iz njegovega življenja naslednje: Dr. Fr. Krejčí se je rodil dne 21. avg. 1858. v Hostinju. Prvo svojo izobrazbo je dobil

v Noveni Bydžovu, gimnazijsko pa je obiskoval v Kraljevem Gradcu, v Litomyšlu in v Pragi, kjer je poslušal tudi klasično filologijo in filozofijo. Od leta 1879.—1898. je poučeval kot profesor na raznih gimnazijskih, v tem letu pa se je habilitiral kot izredni profesor filozofije na češki modroslovni fakul-

teti v Prazi, kjer je postal leta 1912. redni profesor. Dr. Fr. Krejčí je urejeval — dokler je izhajal — skupno s prof. dr. Čadom edini češki filozofski list »Česka Mysl«; v založbi »Dědictví Komenského« je izdal dozdaj 5 delov svoje »Psihologie« in razpravo »Posvitism a výchova«. Kot zaslužnega učenika ga je imenovala svojim dopisovalnim članom »Česká akademie vědy Františka Josefa pro vědy, slovesnost a umění«, izrednim članom »Král. Česká Společnost Nauk« in častnim članom »Jednota Filozofická v Prazi«. — Krejčíjeva jubileja se je spominjala vsa češka javnost med drugimi je tudi tedni šolski list »Pedag. Rozhled« izšel (Štev. 7.—8. leta 1918.) kot »Číslo Františka Krejčího«. — ě.

Fr. Krejčíjev šolskovzgojni nazor. V vseh svojih spisih nastopa Krejčí odločno za svobodno, laiško in brezversko šolo. Prepričan je o tem, da ima šola svojo vzgojno nalogo le v tem, da vodi učenca k нравnemu življenju in tako hkrati k narodu in humaniteti. A ker po njegovem mnenju verstvo ni neizpodbitni temelj нравnega življenja, izvaia Krejčí docela dosledno, naj se izloči iz naših šol ter se nadomesti na višjih stopnjah z moralnim poukom, a duhovščina naj ima do želji staršev pravico, da poleg tega pouka v posebnih urah vodi verske vaje in pobožnosti. Šola sama pa naj bi se nikakor ne dotikala verskega čutila učenčevega ter naj tudi po učiteljih od nikogar ne terla izpolnjevanja verskih dolžnosti, pač pa brezmadežno нравnost. Taka šola, popolnoma prosta vsakega cerkvenega vpliva na se bo mogla s tem večjim učinkom posluževati sredstev, ki so v sozlasju s priznano vedo; s poukom se dvigne нравni duh, učenci bodo polagoma razumeli, da je človekova cena v нравnosti — skratka: nekonsfesijska šola prestane biti igrača konservativnih in nazadnjaških teženj.

(Ped. Rozhl.)

Fr. Krejčí kot akademični učitelj. Prof. Krejčí prednaša na češkem vseučilišču v Prazi poglavitno dve stroki: zgodovino filozofije in psihologije. Njegov seminar je orientiran v glavnem naetiško. Berkeley, Hume so temata zadnjih dveh let, a tudi pri Leibnizu, Schellingu in Bergsonu je bil povdarek na priznani teoriji. Vprašanje apriorizma in empirizma je znabiti najvažnejši predmet njegovih razprav. Apriorizem ima v njem doslednega in prepričanega nasprotnika, pri pozitivističnem povdaru je njegovo mišljenje samoumevno. Odtod tudi njegovo odklonilno stališče napram filozofiji Kanta, v katerem mu nedostaja izraz ne le v njegovih prednášanjih, marveč tudi v njegovem psihološkem sestavu. Poletni semester je posvečen navadno moderni filozofiji.

Ouvan, nainovejša teorija vrednot, filozofija poslednje dobe, je tvorila ravno v poslednjih letih temelj njegovih seminarjih vai. Šoloh je malo seminarjev, ki bi bili tako mnogostanski in v izberi obravnavalne stvari tako pestri, kakor je Krejčíjev seminar. Tu poslušaj pravtako o verskih nazorih Tolstega in o filozofskem razvoju pesniških del Vrhlickega kakor o intuicionizmu Malebranchovem. Svoboda, ki jo pri tem dovoljuje Krejčí poslušalcem, je neomejena. Pridi s čemerkoli, vse soročena z laskavim priznanjem, o vsem poslušaj in vse ima povrsti v razvidu. (Dr. D. Pšenčík v »Ped. Rozhl.«).

Fr. Krejčí kot psiholog. Razen mnogih Krejčíjevih psiholoških spisov tvori temelj tozadevnih njegovih razprav njegovo peddelno delo »Základy psychologie« (izšlo v letih 1902.—1916.). Krejčí je med Čehi prvi nastopil s prepričanjem, da je psihologija samostojna od filozofije (= metafizike) nezavisna veda, ki izhaja iz neopkritih danih istinitosti, ne potrebuje metafizičnih pojmov za svojo eksistenco ter lahko izhaja brez metafizike, dasi filozofija brez nje nima obstanka. Psihologija sama je po Krejčíju dvojna: 1. abstraktna, ki se ozira na obče in splošne zakone z vsemi psihičnimi posameznostmi, 2. konkretna, ki se peča z razdelitvijo duševnega življenja individuov. Metoda njegova je empirična induktivna in introspektivna. Za psihološki element smatra Krejčí ono stanje zavesti, ki je zbujeno z zunanjo pobudo ter se sklada z zavestnim obsevom, s čutnim povdarkom in z motorično reakcijo. Ves postopek ima tri dele: fizični, fiziološki in psihični. Fizični je zunanja pobuda, ki vodi k izoremembi v živčnem sistemu, fiziološki je afekt živcev, ki se začena z občutom in se vodi do možganov ali do ganglijev, odkoder prehaia na motorično pot. Psihični korelat tega postopka je stanje zavesti, pri čemer se razlikujejo trije momenti: obsej, čutni povdarek in sila kot psihološki korelat motorične reakcije (početka). S početkom pa se neposredno lahko izvajajo složnejši psihični znaki na podlagi tristranosti. Po metodični sintezi posameznih čutov nastane zunanji prikaz, pri čemer čutni povdarek izrubi na svojem telesnem bistvu. Razvoji tega zunanjega prikaza na tvori nov temelj za čutni povdarek, ki daje novemu doimu smer k preičnim doimom. V živčnem sistemu ostajajo namreč tudi stonnie, ki omogočajo spomin in otetev doimov, pri čemer stopa vsak dojem v razmerje s temi stonjami in nastaja tako zopet nov čutni povdarek, ki se javlja v reprodukciji. Podobno se menjuje motorična reakcija pri abercenciji in pri predstavljanju in odtod se daio zopet izvajati vsi enakomerni prosti znaki. (Po članku dr. Fr. Šerackega v »Ped. Rozhl.«).

Fr. Kreiči kot sociolog. Prof. Fr. Kreiči spada med maloštevilne filozofe, ki so se zanimali za mlado sociološko vedo ter stremili na tem, da krenejo do nje smer filozofskih naukov, ki jih goje. Še preden je postala ta veda moderna. Kreiči je bil do gotove mere še prei sociolog, v kolikor prevzemamo v sociologijo tudi narodno psihologijo. Seveda pa se je oziral tudi na sociološko nalogo s psihološke strani. Vodilni nazori so mu bili pri tem zlasti teorije Spencera, Liperta, Tyrola in Meyerja poleg Lazarjevih in Steinthalovih, a nikdar ni bil brez lastne iniciative. Kreiči sam ovažuje študije o mitu ali za znanstveni oddelk narodne psihologije ali pa za prikaz primerjalne psihologije, katera se ne omejuje na posamezne narode, marveč zre na temeljih psiholoških zakonov v kulturi vseh narodov na isti razvojni postopek. Seveda, ponekod se mu ta znanstveni oddelk že krije s sociologijo; drugod pa zopet vsled analize nekaterih družabnih pojmov, na pr. verstva, pada glavni povdarek na obliko, v kakšni se pojavlja v družbi, dasi priznava važnost njegovih činiteljev, kakor na pr. pri čutu in nespovem izrazu; za napačno pa smatra razlago, katera ne zna pojasniti družabnega izraza, čutnega vpliva v ljudski družabnosti. Vse to pa dokazuje, kako skrbno se peča z nalogo sociologije. Na istem narodno-psihološkem torišču se suče pri obravnavi narodne poezije; do kolektivne — ali boljše: do narodove — psihologije pa je krenil začetkom svetovne vojne s svojim spisom »Právo existence malého národa«. Glede narodnostnega poimovanja se pridružuje Kreiči subjektivnemu poimovanju narodnosti: Narodnostni čut mu je rezultat raznih naravnih činiteljev, in pa neobhodno vezan na gotove predpogoje, kakor so domovina, običaji, nprav, vera, jezik, dasi so ti predpogoji (zlasti jezik) najprirodnejši znaki narodne individualitete. V kolikor se posamezniki zavedajo svoje pripadnosti k narodu — in ta zavest pripadnosti je njihova naravna dolžnost — v toliko narod eksistira. Zato pa je potrebno, da se te zavedajo vsi slovi, zlasti pa nižji, ki tvorijo jedro naroda. Na tak način poelabljia to uvaževanje tudi naše izobraževalne in ljudskovzgojevalne smeri. (Po članku J. Krála v »Ped. Rozhl.«.)

Prof. Kreiči o verstvu in uravnosti. Po Kreičiju imajo verstvo, veda in filozofija skupni moment v razelabljanju in spoznavalnem delovanju, ki mu je smoter resnica. Vse troje se med seboj ne razlikuje niti na način, konflikti nastajajo le zato, ker se rešujejo njihovi v smotru skupni problemi na različni način; ker je princip razelabljanja, t. i. način za pravilno preresetavanje in pretresovanje gotovih pojmov pri njih docela različen. To vidimo zlasti pri vedi in pri verskih vprašanih: prvi služi kot princip spoznavanja razum, verstvo pa vera. Pod takimi okoliščinami so Kreičiju vsi trije imenovani činitelji medsebojno skupni in mu je veda vsebina tega, kar vemo, vera vsebina tega, kar verujemo, filozofija pa je vsebina tega, kar bi želeli vedeti, ne da bi nam bilo treba verovati. Zgodovina filozofije je za Kreičija zgodovina konfliktov med vero in vedo na ideinem torišču, obenem pa težnja po uravnavi enotnega svetovnega nazora in »dvigljenje ideala mravnosti nad spor vere in razuma«. — Mravnost in verstvo se po Kreičiju dotikata, a se ne krijeta; v verstvu vidi Kreiči važnega in merodajnega činitelja naravnega razvoja v času gotovih dob in okoliščin, ipak mu je mravnosti višja od verstva in le verstvo, ki se mravnosti podreja, je lahko temeljni princip ljudske samovzgoje. (Po članku prof. Fr. Drtina v »Ped. Rozhl.«.)

Zračno zdravljenje letičnih otrok. Švica, ki prednjači na torišču šolskega zdravništva, skrbi med vsemi deželami tudi najbolj za letične otroke. V Lausanni imajo poseben zavod, kjer se krepe slabotni otroci, nagibajoči se k letiki, z zdravljenjem na zraku v zvezi z gimnastičnimi vajami. Dasi se ne ovira njihov šolski pouk, je ta premaknjen na dopoldne, popoldne pa se zbero ob 2. v ležalnici, kjer najprej počivajo. Ob 3. se prično gimnastične in dihalne vaje ter igre, kar vodi posebe za to izobražen zdravnik. V to zdravilišče sprejema otroke šolski zdravnik na zdravniško-priporočilo. Na podlagi merjenja in tehtanja trupla zdravljena pozna zdravnik natančno vsak slučaj ter določa zdravniško-obravnavo. Otroci, ki nočejo redno obiskovati popoldanskega zdravljenja, se izključijo. Skraja je še vršilo to zračno zdravljenje le poleti, zadnje leto pa že tudi pozimi.

Hranilnica in posojilnica „Učiteljskega konvikta“ v Ljubljani,

registrovana zadruga z omejenim jamstvom.

Zadružnik zadruge postane lahko vsak, kogar sprejme načelstvo. Delež 50 K se vplača naenkrat in se obrestuje po 5%.

Vstopnine se plača 2 K.

Hranilne vloge se sprejemajo od vsakega, če tudi ni zadružnik. Obrestna mera je 4 1/2%. Obrestovanje se pričinja s 1. in 16. vsakega meseca.

Posojila se dajo le zadružnikom na osebni kredit po jako ugodnih pogojih.

Informacije pošilja zadruga vsakomur franko, kdor vpošlje 25 h v znamkah. Na prošnje brez vpošiljatve navedenih znamk se principiuelno ne odgovarja.

Zadružni lokal je v Ljubljani, Frančiškanska ulica št. 6.

Uradne ure za stranke so izvzemši praznikov vsak četrtek in soboto od 1/2 5. do 1/2 6. ure popoldne.

Učiteljska gospodarska in kreditna zadruga v Celju

r. z. z. o. z.

naroča in plačuje za svoje člane gospodarske potrebščine, časopise, knjige, plačuje zavarovalnino itd. proti mesečnemu odplačevanju. — Sprejema vloge od vsakogar ter jih obrestuje po 4 1/2% za učiteljstvo že za ves dotični mesec, ako dojde denar vsaj do 5. dne v mesecu, sicer pa od 1. dne prihodnjega meseca. Sprejema tudi hranilne knjižice od drugih zavodov, ne da bi se prenehalo obrestovanje. Posojila se dajo zadružnikom na osebni kredit proti primernemu poroštvu, in sicer proti mesečnemu amortizacijskemu odplačevanju ali tudi na drug način, ki se določi spozorazumno med prosilcem in načelstvom.

==== Pet deležev se obrestuje kot hranilna vloga. ====

Zadružni lokal: Celje-Breg štev. 26.

Za pojasnila se je obrniti na naslov: Učiteljska zadruga, Griže pri Celju.

Za odgovor je pridjati 20 vin. v znamkah, sicer se ne odgovarja.

Redakcija tega zvezka se je zaključila 15. sept. 1918.

Agitirajte, pridobivajte novih naročnikov za naše liste, ki so:

Učiteljski Tovariš, Popotnik, Zvonček.

Iznova pozivamo vsa okrajna učiteljska društva, naj store svojo dolžnost v polnem obsegu! Vsi na delo!

POPOTNIK izhaja 15. dne vsakega meseca v zvezkih in stane na leto 6 K, pol leta 3 K, četrť leta
:: 1 K 50 v. Posamezni zvezki stanejo 50 v. ::

☛ Za časa vojne izhaja Popotnik vsak drugi mesec. ☛

Naročnino in reklamacije sprejema Zavezin* blagajnik Fr. Luznar v Kranju. — Rokopise je pošiljati ravnatelju M. J. Neratu v Maribor, Kaiserfeldgasse šte. 21/II.

:: Za uredništvo odgovoren: Anton Sterlekar. ::